

Quality of Dormitory Life among Girl Students in State Universities

Seyed Hossein Serajzadeh¹, Karam Habibpour Gatabi²

Received: Jul. 18, 2018; Accepted: Oct. 07, 2018

Extended Abstract

Student dormitory as a social and cultural space plays an important role in students' satisfaction from university and higher education and their educational performance, which is why understanding the living conditions of dormitories and their management is necessary to improve it. The present article, while conceptualizing the quality of dormitory life, uses survey method and questionnaire technique to study the quality of dormitory life among 2500 students in 10 university districts and 22 universities in the country. The findings showed that in the welfare dimension, students were dissatisfied with the facilities of the room, the building and the dormitory, the cultural facilities and the physical welfare facilities. In the cultural dimension, on the one hand, students were dissatisfied with the cultural activities and programs in the dormitory, and on the other hand, they would not enjoy their leisure time. In the social dimension, the identity of social pathologies among girls was mainly related to sexuality and friendship relationships (friendship, sexual and party). The most commonly used tobacco products among students were first hookahs, followed by cigarettes, alcoholic beverages, drugs and pip. Many of them were dissatisfied with the time of traffic in the dormitory. In general, students' satisfaction with the subjective quality of dormitory life, both intuitively and in logical form, was low. The results indicate that there is a low level of quality of objective life in dormitories, which in turn affects their subjective quality.

Keywords: quality of life, quality of dormitory life, subjective and objective domains

---

1. Associate Professor of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Kharazmi University, Tehran, Iran (Corresponding author).

✉ serajzadeh@khu.ac.ir

2. Assistant Professor of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Kharazmi University, Tehran, Iran.

✉ karamhabibpour@khu.ac.ir

INTRODUCTION

Student dormitory, more important than a physical and physical space and physicalism dominant over its, as a social and cultural space, is an interactive environment between students that has both positive such as social learning, life skills, life experiences, and ... and negative aspects such as the risk of engagement in social pathologies, reducing educational performance, undermining religiosity, diminishing the orientation or interest in Islamic veil and cover and that should be addressed by authorities. On the other hand, when the student dormitory is feminine and single-sex, and in girls' context, these problems are definitely different. The limited space in the society that dominates girls before entering university and dormitory is one of the places where it will show its effects, it is a student dormitory, and this space will surely have more negative consequences for girls than boys. The results of numerous studies have shown the difficulty of the problems of female students compared to male students due to the limitations in the society for girls, which all indicate that these dormitories have many problems.

PURPOSE

The present study, with the knowledge of the effect of the student's living space on their satisfaction from university and higher education on the one hand, and their educational performance on the other hand, while conceptualizing the quality of dormitory life, examined the status of the student dormitories of girls in various welfare, cultural and social dimensions and try to examine the quality of dormitory life in subjective and objective dimensions.

METHODOLOGY

The present paper has used the quantitative methodology, survey method and questionnaire technique to study the quality of dormitory life among students. The sample size was 2500 girl students in 10 university districts and 22 universities in the country. Also, in the sampling design, the total universities were divided into two categories according to geographical criteria, according to which 17.9% of the universities are in the Tehran universities and 82.1% in the non-Tehran universities category and similarly, samples were selected at the level of Tehran and non-Tehran universities. But as noted, the volume of the sample was increased from 2373 to 2500 people, and similarly the sample size in the universities of Tehran increased to 439 and in the non-university universities to 2061 people. Sampling method is also a combination of cluster, proportional stratified and systematic random sampling methods.

RESULT

The findings showed that in the welfare dimension, students were dissatisfied with the facilities of the room, the building and the dormitory, the cultural facilities and the physical welfare facilities. In the cultural dimension, on the one hand, students were dissatisfied with the cultural activities and programs in the dormitory, and on the other hand, they would not enjoy their leisure time. Students spend most of

their time on using the Internet (45.7%) due to their type of activity related to the field of science and the university. In this regard, the study is an activity that 26.3% of students complete their leisure time. Staying in the room and talking with roommates (16%) and listening to music (4.4%) are also other leisure activities for students during the days of the week. In the social dimension, the identity of social pathologies among girls was mainly related to sexuality and friendship relationships (friendship, sexual and party). The most commonly used tobacco products among students were first hookahs, followed by cigarettes, alcoholic beverages, drugs and pip. Many of them were dissatisfied with the time of traffic in the dormitory. In general, students' satisfaction with the subjective quality of dormitory life, both intuitively and in logical form, was low.

CONCLUSION

The results indicate that there is a low level of quality of objective life in dormitories, which in turn affects their subjective quality. Students' previous perception of the dormitory before entering the dormitory was positive that after entering it, it was undergoing a profound transformation and even reversal. This means that the good perception that students had before entering the dormitory (the desirability of the mental quality of dormitory life), it reversed after entering it and saw the lack of its desirability. Therefore, students now have a negative perception of the dormitory rather than a positive perception. According to this result, students are not satisfied with the conditions of the dormitory and their satisfaction with the overall dormitory is low and is far from ideal conditions.

NOVELTY

Among the existing theoretical and empirical literature, the present study has several innovations: (1) Many studies on dormitories lack a theoretical or conceptual approach. This is especially evident in non-social and specifically sociological studies. 2) In this context, the present study, with the conceptualization of the term "quality of dormitory life", opened up a new concept in the field of student dormitory studies, which opens the ground for further studies on this concept and even more theorizing about it. 3) The present study is one of the first studies to examine the student dormitory of girls with a comprehensive approach of three cultural, social and welfare aspects, while previous studies focused on this issue, have been a separate and distinct look at each of these and have tried to study only one particular aspect of the student dormitory. 4) Many studies have a pathologic look at student dormitory and have tried to focus more on its negative effects. However, the present study has considered both the positive and negative aspects of the dormitory. 5) The present study with a single-sex approach applies only to the sex of the girls and does not include dormitory students of boys.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Payamani, Sh. (2001). Barresi-ye moškelât-e eqâmat dar xâbgâh az didgâh-e dânešjuyân-e moqim-e xâbgâhhâ-ye mojarradi-ye dânešjui-ye Dânešgâhhâ-ye Olum Pezeški-ye Tehran [The examination of residency problems in dormitory from students perception who live in student single dormitories of Tehran University of Medical Sciences and Health Services (1375)]. *Journal of Teb va Tazkiyeh*, 43, 20-24.
- Khademolhosseini, A., & Mansourian, H., & Sattari, M. H. (2010). Sanješ-e keyfiyat-e zehni-ye zendegi dar navâhi-ye šahri (Motâlê'e-ye mowredi: Šahr-e Noorabad, ostân-e Lorestan) [Measurement of mental quality of life in urban areas (Case study: Noorabad city, Lorestan province)]. *Journal of Geography and Environmental Studies*, 1(3), 45-60.
- Kharazmi, Sh. (2009). *Keyfiyat-e zendegi va šâxes-e xošbaxti* [Quality of life and the index of happiness]. Tehran, Iran: Public Relations and Advertising Company of Seven Advertisements.
- Rostami, A., & Salehi, M. (2008). Keyfiyat-e zendegi va mafhum-e ân [Quality of life and its concept]. *Seminar-e Keyfiyat-e Zendegi* [Seminar on Quality of Life], Faculty of Nursing, Tarbiat Modares University.
- Rezaei Adriani, M., Azadi, A., Ahmadi, F., & Vahedian Azimi, A. (2007). Moqâyese-ye mizân-e afsordegi, ezterâb, stress va keyfiyat-e zendegi-ye dânešjuyân-e pesar va doxtar-e moqim-e xâbgâhhâ-ye dânešjuyi [Comparison of depression, anxiety, stress and quality of life in dormitories students of Tarbiat Modares University]. *Iranian Journal of Nursing Research (IJNR)*, 2(5&4-5), 31-38.
- Zahediasl, M., & Farrokhi, J. (2007). Barresi-ye râbete-ye mizân-e sarmâye-ye ejtemâ'i bâ keyfiyat-e zendegi-ye sarparastân-e xânevârhâ-ye sâken-e Tehran [Studying the relation of life quality and social capital]. *Quarterly Journal of Social Sciences*, 17(49), 1-29. doi: 10.22054/qjss.2010.6803
- Shoja Nuri, F., & Shokri, F. (2013). Šenâsâyi va tabaqebandi-ye moškelât va âsibhâ-ye zendegi-ye dânešjuyân-e doxtar-e gheyr-e bumi: Motâlê'e-ye keyfi [Identification and classification of the problems and harms of the non-local female college students (Quality research)]. *Journal of Cultural Engineering*, 8(77), 145-168.
- Shokrollahi, H. R. (2013). *Ta'sir-e xâbgâhhâ-ye dânešjuyi bar bezehkâri-ye dânešjuyân* [The effect of student dormitories on student delinquency] (M.A. Thesis). Payame Noor University of Tehran, Tehran, Iran.
- Aliabadi, M., Behzadbehbahani, A., & Poornaderi, H. (2010). Barresi-ye šâxeshâ-ye ravânšenâsi-ye mohit dar tarrâhi-ye xâbgâhhâ-ye dânešjuyi [Studying environmental psychology features in designing student dormitories]. *Journal of Psychological Methods and Models*, 1(2), 1-12.
- Anbari, M. (2010). Barresi-ye tahavvolât-e keyfiyat-e zendegi dar Iran (1986 tã 2006) [Analysis of life quality evolutions in Iran: From 1986 to 2006]. *Journal of Rural Development*, 2(1), 149-181.

- Ghaffari, Gh. R., & Omid, R. (2009). *Keyfiyat-e zendegi šāxes-e towse'e-ye ejtemā'i* [Quality of life as index of social development]. Tehran, Iran: Shirazeh Publications.
- Karimpour Fard, M. (2007). *Tarrāhi-ye xābgāh-e dānešjuyi dar mantaq-e 22 Tehran* [Designing student dormitory in 22 district of Tehran] (M.A. Thesis). University of Tehran, Tehran, Iran.
- Masnavi, A., Saam-Aram, E., Hosseini, S. A., Aghabakhshi, H., Forougan, M., Sadrosadat, S. J., & Rahgozar, M. (2006). Negareš-e dānešjuyān-e xābgāhi-ye dānešgāh-e olum pezeški-ye Iran dar mowred-e raftārāh-ye enherāfi dar xābgāhhā – Tehran 2005 [Students deviant behavior views of dormitories in sites of Iran university of medical sciences in Tehran - 2005]. *Journal of Archives of Rehabilitation*, 6(4), 21-25.
- Ajayi, M., Nwosu, A., & Ajani, Y. (2015). Students satisfaction with hostel facilities in Federal universities of technology, Akure Nigeria. *European Scientific Journal*, 11(34), 402-415.
- Bashir, S. H. et al. (2012). Students' perception on the service quality of Malaysian Universities' Hostel Accommodation. *International Journal of Business and Social Sciences*, 3(15), 213-222.
- Botha, F., et al. (2015). Determinants of students satisfaction with campus residence life at a South Africa University. *Springer International Publishing Switzerland*, Series 57, 17-35.
- Clement, I. O., et al. (2013). Post occupancy evaluation of privatized students hostel case study of Federal university of technology, Akure. *International Journal of Computer Science and Information Technology & Security*, 3(3), 237-246.
- Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *Soc Indicators Research*, 88, 297-310. doi: 10.1007/s11205-007-9191-6
- Farquhar, M. (1995). Definitions of quality of life: A taxonomy. *Journal of Advanced Nursing*, 22(3), 502-508. doi: 10.1046/j.1365-2648.1995.22030502.x
- Ferriss, A. L. (2004). The quality of life concept in sociology. *The American Sociologist*, 35(3), 37-51. doi: 10.1007/s12108-004-1016-3
- Asir Ajmal, A. I. (2015). A qualitative study investigating the impact of hostel life. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 17(2), 511-515. doi: 10.4172/1522-4821.1000204
- Keith, K. D., & Schalock, R. L. (2000). Cross-cultural perspectives on quality of life: Trends and themes. In: K. D. Keith, & R. L. Schalock, (eds.), *Cross-Cultural Perspectives on Quality of Life* (pp. 363-380), Washington DC: American Association on Mental Retardation.
- Keith, K. D. (2001). International quality of life: Current conceptual, measurement, and implementation issues. In: Glidden, Laraine Masters (ed.). *International Review of Research in Mental Retardation* 24, San Diego: Academic Press.
- Khozaei, F., Ayub, N., Hassan, A. S., & Khozaei, Z. (2010). The factors predicting students satisfaction with university hostels, case study, university Sains Malaysia. *Asian Culture and History*, 2(2), 148-158. doi: 10.5539/ach.v2n2p148

Iranian Cultural Research

Abstract

- Khozai, F., Ayub, N., Hassan, A. S., & Khozai, Z. (2010). Undergraduate students satisfaction with hostel and sense of attachment to place: Case study of university Sains Malaysia. *American Journal of Engineering and Applied Sciences*, 3(3), 516-520. doi: 10.3844/ajeassp.2010.516.520
- Khozai, F., Hassan, A. S., & Razak, N. A. (2011). Development and validation of the student accommodation preferences instrument (SAPI). *Journal of Building Appraisal*, 6(3-4), 299-313. doi: 10.1057/jba.2011.7
- Mansoor, U. L., & Hussain Ali, M.A.M. (2015). Impact of hostel students satisfaction on their academic performance performance in Sri Lankan universities. International Symposium, SEUSL, Available on <http://ir.lib.seu.ac.lk/handle/123456789/1318>
- Mohd Suki, N., & Chowdhury Iftekhar, A. (2015). Students attitude and satisfaction living in sustainable on-campus hostels. *Malaysia Journal of Business and Economics*, 2(1), 35-47.
- Nabilou, B., & Khani, M. (2015). Quality of dormitory services in Urmia University of Medical Sciences: Female students perceptions. *Journal of Educational and Management Studies*, 5(4), 233-239.
- Nimako G. S., & Bondinuba, F. K. (2013). An empirical evaluation of student accommodation quality in higher education. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12), 164-177.
- Radder, L., & Han, X. (2011). Service quality of on-campus student housing: A South African experience. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 8(11), 107-120. doi: 10.19030/iber.v8i11.3190
- Sanni-Anibire, M. O., & Hassanain, M. A. (2016). Quality assessment of student housing facilities through post-occupancy evaluation. *Architectural Engineering and Design Management*, 12(5), 367-380. doi: 10.1080/17452007.2016.1176553
- Scottish Executive (2005). Quality of life and well-being: Measuring the benefits of culture and sport: Literature review and thinkpiece. Social Research, Available on: <http://dera.ioe.ac.uk/7276/1/0021350.pdf>
- Who Qol Group (1993). Measuring quality of life: The development of the world health organization quality of life instrument. Geneva: World Health Organization, Available on: https://www.who.int/mental_health/media/68.pdf

کیفیت زندگی خوابگاهی دانشجویان دختر دانشگاه‌های دولتی ایران

سیدحسین سراج‌زاده^۱، کرم حبیب‌پور گنتابی^۲

دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۲۷ پذیرش: ۱۳۹۷/۷/۱۵

چکیده

خوابگاه دانشجویی به‌عنوان فضایی اجتماعی و فرهنگی، نقش مهمی در رضایت دانشجویان از دانشگاه و آموزش عالی از یک‌سو و عملکرد آموزشی آن‌ها از سوی دیگر دارد. به همین سبب، درک شرایط زندگی خوابگاهی و تدبیر برای بهبود آن ضروری به نظر می‌رسد. مقاله حاضر ضمن مفهوم‌سازی کیفیت زندگی خوابگاهی، با استفاده از روش پیمایش و فن پرسش‌نامه، به بررسی کیفیت زندگی خوابگاهی دانشجویان خوابگاهی دختر در ۱۰ منطقه دانشگاهی و ۲۲ دانشگاه کشور پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در بُعد رفاهی، دانشجویان از امکانات رفاهی اتاق، ساختمان و خوابگاه، امکانات فرهنگی در خوابگاه، و امکانات رفاهی کالبدی خوابگاه ناراضی بوده‌اند. در بُعد فرهنگی، از یک‌سو دانشجویان از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه ناراضی بوده‌اند و از سوی دیگر، از وقت فراغت آنان به‌گونه‌ای مطلوب استفاده نمی‌شود. در بُعد اجتماعی، جنس آسیب‌های اجتماعی برای دختران، بیشتر مربوط به امر جنسی و از نوع روابط دوستی بود (رابطه دوستی، رابطه جنسی، و پارتی). شایع‌ترین مواد دخانی مصرفی بین دانشجویان، ابتدا قلیان و سپس سیگار، مشروبات الکلی، مواد مخدر، و پپ بود. بسیاری از دانشجویان از دامنه زمانی رفت‌وآمد در خوابگاه، ناراضی بودند و روی هم‌رفته، رضایت دانشجویان از کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی، چه در شکل شهودی و چه در شکل منطقی آن، پایین بود. نتایج به‌دست‌آمده، نشان‌دهنده پایین بودن کیفیت زندگی عینی در سطح خوابگاه‌های دانشجویی دختران است که به‌نوبه خود، بر کیفیت ذهنی آن‌ها نیز تأثیر گذاشته است.

کلیدواژه‌ها: کیفیت زندگی، کیفیت زندگی خوابگاهی، قلمروهای ذهنی و عینی

۱. دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

srajjzadeh@khu.ac.ir ✉

۲. استادیار جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

karamhabibpour@khu.ac.ir ✉

۱. مقدمه

سکونت در مسکن دانشجویی، به دور از خانواده و برای مدت طولانی، تجربه دشواری برای دانشجویان، به ویژه دختران، است. این سبک زندگی جدید، فرصتی را برای آنان فراهم می‌کند تا یاد بگیرند که چگونه مستقل زندگی کنند، چگونه با دانشجویان دیگر و هم‌اتاقی‌ها سازش کنند، فضا و امکانات را با هم به اشتراک بگذارند و... (خزایی و همکاران^۱، ۲۰۱۰، ۱۴۸). خوابگاه دانشجویی به‌عنوان یک مکان فیزیکی، ساختمان مسکونی، و محدوده‌ای از فضای دانشگاه به‌شمار می‌آید که برای سکونت، آرامش، و تأمین سلامت روانی دانشجویان، به همراه سایر امکانات فرهنگی و رفاهی در حد مقررات در نظر گرفته شده است و تمام مقررات انضباطی و اداری دانشگاه بر آن حاکم است (کریم‌پور فرد، ۱۳۸۶، ۲)، اما مهم‌تر از این فضای فیزیکی و فیزیک‌گرایی حاکم بر خوابگاه، خوابگاه دانشجویی یک فضای اجتماعی و فرهنگی است که درعین حال که جنبه‌های مثبت فراوانی مانند یادگیری روابط اجتماعی، افزایش مهارت‌های زندگی، کسب تجربه‌های زندگی، و... دارد، جنبه‌های منفی‌ای مانند خطر رویارویی با آسیب‌های اجتماعی، کاهش عملکرد آموزشی، تضعیف دین‌داری، کاهش گرایش یا علاقه‌مندی به حجاب و پوشش اسلامی، و... نیز دارد که مسئولان باید به آن‌ها توجه کنند.

افزون‌براین، هنگامی که خوابگاه دانشجویی را زنانه و تک‌جنسیتی می‌کنیم و در بافت دختران قرار می‌دهیم، بی‌تردید این مشکلات، شکل متفاوتی به خود می‌گیرند. یکی از جاهایی که عوارض فضای محدودیت‌زای حاکم بر جامعه برای دختران (پیش از ورود به دانشگاه) در آن بروز می‌کند، خوابگاه دانشجویی است و به‌یقین این فضا پیامدهای منفی بیشتری برای دختران خواهد داشت تا پسران. نتیجه مطالعه شجاع‌نوری و شکری (۱۳۹۲، ۱۴۷) نیز به مشکلات دانشجویان دختر در مقایسه با دانشجویان پسر، با توجه به محدودیت‌های موجود در جامعه برای دختران، اذعان داشته است. مطالعات فراوانی که در داخل کشور (برای نمونه: پیامی، ۱۳۸۰؛ مثنوی و همکاران، ۱۳۸۴؛ شجاع‌نوری و شکری، ۱۳۹۲؛ شکراللهی، ۱۳۹۲) و خارج از کشور (برای نمونه: رادر و هان^۲، ۲۰۰۹؛ خزایی و

1. Khozaei et al.

2. Radder and Han

همکاران، ۲۰۱۰، ۲۰۱۱؛ کِلِمِنْت و همکاران^۱، ۲۰۱۳؛ مودسوکوی و چاودوری^۲، ۲۰۱۵؛ سانی-آنبیر و حسنین^۳، ۲۰۱۶) در مورد مسائل گوناگون مربوط به خوابگاه دانشجویی دختران انجام شده‌اند نیز دلالت بر این مطلب دارند که این خوابگاه‌ها، ایرادها و مشکلات زیادی دارند. اما موضوع موردبررسی در پژوهش حاضر، تأثیر فضای سکونت دانشجویی بر رضایت آن‌ها از دانشگاه و آموزش عالی از یک سو و عملکرد آموزشی، ازسوی دیگر، است؛ بنابراین، با توجه به اینکه دانشجویان بیش از یک سوم زمان خود را در خوابگاه به‌سر می‌برند و تجربه‌های زیسته‌ای که این خوابگاه برای آن‌ها به‌همراه دارد، بسیار بیشتر از خود محیط دانشگاه، دانشکده، و کلاس درس است، ازاین‌رو، لازم است برای بهبود شرایط خوابگاهی آن‌ها تدابیری اندیشیده شود؛ بنابراین، با توجه به اهمیت سنجش وضعیت خوابگاه‌های دانشجویی دختران در ابعاد مختلف رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی، پژوهش حاضر براساس این پرسش آغاز و اجرا شده است که «این خوابگاه‌ها چه کیفیتی در ابعاد ذهنی و عینی دارند؟» «مهم‌ترین مسائل رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی این خوابگاه‌ها چه مواردی هستند»، و «دانشجویان تا چه اندازه از شرایط زندگی در این ابعاد رضایت دارند؟»

۲. چارچوب مفهومی

چارچوبی که این پژوهش برای بررسی کیفیت زندگی خوابگاه دانشجویان دختر از منظر رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی برگزیده و به‌کار بسته است، بر مفهوم «کیفیت زندگی خوابگاهی»^۴ متمرکز است که جامعیت این مفهوم به ما کمک کرد تا غالب ابعاد زندگی دانشجویی را در سه حوزه موردنظر بررسی کنیم، اما به‌دلیل حجم زیاد یافته‌ها، در این مقاله تنها به بخشی (البته منسجم) از آن اکتفا شده و سایر بخش‌ها، براساس موضوعات مختلف، در مقاله‌های دیگری بررسی خواهند شد.

کیفیت زندگی، مفهومی بین‌رشته‌ای در پژوهش‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، بازاریابی، و رشته‌های دیگر (فریس^۵، ۲۰۰۴) و امری نسبی، انتزاعی، و چندوجهی است که

1. Clement et al.
2. Mohd Suki and Chowdhury
3. Sanni-Anibire and Hassannain
4. quality of dorm (itory) life (QDL)
5. Ferriss

نمی‌توان بدون اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای، تعریف مطلق، جامع، و مانعی برای آن ارائه داد. همچنین، کیفیت زندگی، ضمن دارا بودن ابعاد عینی و وابستگی به شرایط عینی و بیرونی، امری ذهنی و درونی است و در نتیجه به تصورات و ادراک فرد از واقعیت زندگی بستگی دارد (خوارزمی، ۱۳۸۸). طیف بسیار گسترده‌ای از تعریف‌ها درباره کیفیت زندگی وجود دارد که شالوک^۱ تعداد آن‌ها را بیش از ۱۰۰ مورد برمی‌شمارد. ضمن اینکه، در بخشی از مقاله‌های مربوط به کیفیت زندگی، به‌ویژه در ادبیات علوم پزشکی، تعریف نکردن این اصطلاح، امری رایج است و بیشتر به سنجش آن می‌پردازند؛ به‌عنوان مثال، در مرور نظام‌مندی که بر ۶۸ الگوی کیفیت زندگی مرتبط با سلامت انجام شد، ۱۶ مورد از آن‌ها، به‌نظر کیت^۲، با اعتقاد به اینکه نمی‌توان کیفیت زندگی را به‌طور دقیق تعریف کرد، تعریفی از آن ارائه نداده و با تأکید بر رویکردها یا رفتن به‌سراغ سنجش کیفیت زندگی، از تعریف آن سر باز زده‌اند (مؤسسه اجرایی اسکاتلند^۳، ۲۰۰۵، ۱۱).

افزون‌براین، بین کارشناسان و متخصصان نیز استفاده از اصطلاح کیفیت زندگی بسیار متنوع بوده و اجماعی در این مورد وجود ندارد. کیت و شالوک (۲۰۰۰) بر این نظرند که کیفیت زندگی را می‌توان به سه شکل تعریف کرد:

الف) به‌عنوان یک مفهوم حساس‌کننده^۴ که مرجعیت و هدایت را فراهم می‌کند؛
ب) به‌عنوان یک سازه اجتماعی^۵؛

ج) به‌عنوان یک مفهوم سامان‌بخش^۶ یا موضوع یکنواخت‌کننده^۷، یا به‌تعبیر کیت، (۲۰۰۱، ۵۴) یک چارچوب نظام‌مند برای نگاه کردن به فرایند بهبود زندگی افراد.

از نظر فارکوهار^۸ (۱۹۹۵، ۵۰۳)، دو تعریف غیرحرفه‌ای^۹ و کارشناسانه^{۱۰} از اصطلاح

1. Schalock
2. Keith
3. Scottish Executive
4. sensitizing notion
5. social construct
6. organizing concept
7. unifying theme
8. Farquhar
9. lay definition
10. expert definition

کیفیت زندگی وجود دارد که تعریف غیر حرفه‌ای، مبتنی بر دلالت‌های ضمنی مثبت از اصطلاح «کیفیت» است و تعریف کارشناسانه بیشتر بر تعریف فرهنگ‌نامه‌ای از «کیفیت» متمرکز است؛ یعنی توصیف ماهیت یا طبیعت پایه‌ی یک چیز که ممکن است مثبت یا منفی باشد. فارکوهار در تلاشی، با مرور نظام‌مند تعریف‌های کارشناسانه در ادبیات، ۸ نوع اصلی این تعریف را مشخص کرده است که عبارت‌اند از: جهانی، مؤلفه‌ای، اختصاصی غیرپژوهشی، اختصاصی پژوهشی، متمرکز، آشکار، ضمنی، و ترکیبی.

سازمان جهانی بهداشت، کیفیت زندگی را بهزیستی در حوزه‌های اجتماعی، روانی و فیزیکی می‌داند: «کیفیت زندگی، ادراک فرد از موقعیت زندگی خود در چارچوب نظام‌های فرهنگی و ارزشی‌ای است که در آن زندگی می‌کند و با اهداف، معیارها، و دغدغه‌های او رابطه دارد» (گروه کیفیت زندگی سازمان جهانی بهداشت^۱، ۱۹۹۳).

لیو^۲ (۱۹۸۳) کیفیت زندگی را عنوان جدیدی برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم در محیط زندگی خود، توصیف کرده (به نقل از: خادم‌الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹، ۴۹) و سه رویکرد را در بررسی مفهوم کیفیت زندگی ارائه داده است که عبارت‌اند از:

۱) تعریف کیفیت زندگی براساس عناصر تشکیل‌دهنده آن، مانند شادکامی، رضایت‌مندی، ثروت، سبک زندگی، و...؛

۲) تعریف کیفیت زندگی براساس به‌کارگیری معرف‌های عینی و ذهنی، مانند تولید ناخالص داخلی، بهداشت، رفاه، آموزش، و...؛

۳) تعریف کیفیت زندگی براساس عوامل، زمینه‌ها، و شرایط مؤثر بر آن (غفاری و امید، ۱۳۸۸، ۳-۴).

به‌طورکلی، جمع‌بندی تعریف‌های کیفیت زندگی حاکی از نکاتی است که بر ویژگی‌های کیفیت زندگی خوابگاهی نیز دلالت دارد:

۱) جهت‌گیری رشته‌ای ارائه‌دهندگان تعریف از کیفیت زندگی، بر تعریف آن مؤثر است و پژوهشگران مختلف با توجه به زمینه رشته و حوزه تخصصی خود، شرایط خوابگاه‌ها را بررسی کرده‌اند؛

1. WHOQOL Group

2. Liu

- ۲) در ادبیات موجود، کیفیت زندگی کمتر تعریف شده و بیشتر به بحث درباره ابعاد و نحوه سنجش آن پرداخته شده است. برای کیفیت زندگی خوابگاهی نیز نه تنها تعریف‌های اندکی ارائه شده است، بلکه تعریف‌های موجود نیز بر بررسی ابعاد این عبارت متمرکز بوده‌اند تا تعریف آن؛
- ۳) در ادبیات موجود، بین تعریف، عوامل، و خروجی‌های کیفیت زندگی، آشفتگی وجود دارد. دلیل اصلی این مسئله این است که برخی نویسندگان و پژوهشگران بر این نظرند که هر چیزی بخشی از کیفیت زندگی است و به همین سبب، در تعریف‌های موجود، عواملی نهفته‌اند که هم داخل و هم خارج از مفهوم کیفیت زندگی قرار دارند؛
- ۴) کیفیت زندگی، به‌طور کلی، و به‌طور مشخص، کیفیت زندگی خوابگاهی، مفهومی چندوجهی است و بررسی آن نیاز به اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای با همکاری گروهی از پژوهشگران رشته‌های مختلف دارد؛
- ۵) کیفیت زندگی به شدت از زمان و مکان تأثیر می‌پذیرد و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن با توجه به دوره‌های زمانی و مکانی فرق می‌کند. کیفیت زندگی خوابگاهی نیز براساس ویژگی‌های دولت‌ها و رؤسای دانشگاه‌ها و خوابگاه‌ها از یک سو، و دوره‌های مختلف دانشجویی از جمله دانشگاه، سال ورودی، مقطع تحصیلی، رشته، و... از سوی دیگر، متفاوت است؛
- ۶) کیفیت زندگی، امری نسبی است و نمی‌توان برای آن یک تعریف مطلق و جهانی ارائه داد. در مورد کیفیت زندگی خوابگاهی نیز همین موضوع صادق است و به دلیل مصداق‌های متفاوت کیفیت زندگی در دانشگاه‌ها و حتی منطقه‌ها و پهنه‌های دانشگاهی مختلف، نمی‌توان تعریف یگانه‌ای برای آن در سطح دانشگاه‌های مختلف ارائه داد؛
- ۷) کیفیت زندگی، تا حد زیادی از ارزش‌ها تأثیر می‌پذیرد و براساس ارزش‌های فردی، اجتماعی، یا ملی، تعریف می‌شود. کیفیت زندگی خوابگاهی دانشجویان دانشگاه‌ها مختلف نیز متأثر از ارزش‌ها، و در سطح کلان‌تر، فرهنگ‌هایی است که این دانشجویان دارند؛ به‌ویژه زمانی که اکثر قریب به اتفاق این دانشجویان خوابگاهی، غیربومی هستند؛
- ۸) کیفیت زندگی خوابگاهی، ضمن دارا بودن ابعاد عینی و وابستگی به شرایط عینی و بیرونی، امری ذهنی و درونی است و در نهایت، به تصورات و ادراک‌های فرد از واقعیت‌های زندگی بستگی دارد. کیفیت زندگی خوابگاهی نیز متشکل از عناصر عینی و ذهنی است که در ارتباط با یکدیگر، مجموعه کلی کیفیت زندگی خوابگاهی را بازنمایی می‌کنند.

براساس بحث‌های مطرح‌شده، مفهوم کیفیت زندگی (کیفیت زندگی خوابگاهی دانشجویان) در این پژوهش، مبتنی بر تعریف داس^۱ (۲۰۰۸) است که کیفیت زندگی را به معنای بهزیستی یا عدم بهزیستی دانشجویان و محیط زندگی آن‌ها تعریف می‌کند. همچنین، در این پژوهش، مفهوم یادشده، از دو زاویه قلمرو، و ابعادی و معرفی در نظر گرفته شده است (شکل شماره ۱).

از جنبه قلمرو، کیفیت زندگی خوابگاهی در ترکیبی از دو قلمرو ذهنی و عینی بررسی شده است که سه رویکرد در مورد آن وجود دارد: ۱) رویکرد ذهنی و آمریکایی، که بر تجربه‌ها و معرف‌های ذهنی افراد در زندگی‌شان متمرکز است. در این رویکرد، رضایتمندی و خوشبختی به عنوان معرف‌های اصلی کیفیت زندگی به کار می‌روند و طرفداران آن بر این نظرند که شهروندان، بهترین قضاوت‌کنندگان درباره موقعیت زندگی خود هستند و کیفیت زندگی را باید از دریچه نگاه بیننده مشاهده کرد (زاهدی اصل و فرخی، ۱۳۸۶، ۷). این رویکرد، کیفیت زندگی را سازه‌ای ذهنی پنداشته و معتقد است، کیفیت زندگی به احساسات، انتظارات، اعتقادات، و پندارهای فرد بستگی دارد؛ به این معنا که حتماً باید توسط خود شخص و براساس نظر او، نه فرد جایگزین، تعیین شود؛ بنابراین، در مطالعات کیفیت زندگی، ارزیابی خود فرد از سلامت یا خوب‌بودنش، عامل کلیدی است (رستمی و صالحی، ۱۳۷۸). بر همین اساس، کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی، ادراک و ارزیابی دانشجویان را از وضعیت عینی زندگی خوابگاهی‌شان منعکس کرده و با استفاده از معرف‌های ذهنی (برای مثال، رضایت از ابعاد گوناگون رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی خوابگاه) اندازه‌گیری شد. در این روش، معرف‌های ذهنی‌ای وجود دارند که سطح رضایت دانشجویان را که به اصطلاح، عوامل زیستی-ذهنی نامیده می‌شود، ارزیابی می‌کنند. این معرف‌ها مبتنی بر خودگزارشی دانشجویان از ادراکشان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی خوابگاهی است.

۲) رویکرد عینی و اروپایی، کیفیت زندگی را سازه‌ای عینی دانسته و بیشتر بر جنبه عینی این مفهوم متمرکز است (عنبری، ۱۳۸۹، ۱۵۴). در این رویکرد، بر ابعاد مادی و محیطی کیفیت زندگی تأکید می‌شود که ناظر بر داشته‌های عینی افراد و گروه‌های اجتماعی، از جمله شغل، درآمد، تحصیلات، مهارت، مسکن، سلامت جسمانی، خدمات حمایتی و بیمه‌ای، و امکانات مادی موردنیاز است. کیفیت عینی زندگی خوابگاهی نیز با استفاده از معرف‌های

عینی که با واقعیت‌های قابل مشاهده و ملموس زندگی خوابگاهی مرتبط هستند، اندازه‌گیری شد که نمونه‌هایی از آن‌ها، بر خورداری از تسهیلات و امکانات رفاهی خوابگاه، بر خورداری از امکانات فرهنگی خوابگاه، و... است.

۳) رویکرد تلفیقی، که در این پژوهش، انتخاب شده و به کار رفته است، دید جامع‌تری درباره مفهوم کیفیت زندگی دارد و با پرهیز از نگاه تک‌بعدی، آن را از دو بُعد عینی و ذهنی بررسی می‌کند. براساس این رویکرد، کیفیت زندگی از دو مؤلفه پایه تشکیل شده است که عبارت‌اند از: معرف‌های عینی و معرف‌های ذهنی. معرف‌های عینی، نمایانگر شرایط واقعی (بالفعل) و آشکار مانند تحصیلات است، و در مقابل، معرف‌های ذهنی، مانند بهزیستی ذهنی، نمایانگر هر نوع ارزیابی مثبت و منفی‌ای است که افراد از زندگی خودشان دارند (داس، ۲۰۰۸). از جنبه ابعادی و معرفی نیز، که بُعد دوم از سنجش کیفیت زندگی در این پژوهش بود، مفهوم کیفیت زندگی خوابگاهی، ترکیبی از ۳ بُعد رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی در حوزه‌های مختلف در نظر گرفته شد که هر یک از این ابعاد، در چندین مؤلفه و معرف، تعریف و سنجیده شدند که تعداد مؤلفه‌ها و معرف‌ها، براساس گستردگی سازه‌ای و مفهومی آن بُعد متفاوت بود.

شکل شماره (۱). ابعاد سه‌گانه کیفیت زندگی خوابگاهی بین دانشجویان خوابگاهی دختر در دانشگاه‌های ایران

۳. پیشینه پژوهش

اگرچه در ادبیات و مطالعات موجود، به طور مستقیم از مفهوم کیفیت زندگی خوابگاهی استفاده نشده است، اما مطالعات زیادی در ایران و جهان در زمینه شرایط زندگی در خوابگاه و به طور مشخص، خوابگاه دختران انجام شده و ادبیات غنی ای در این زمینه تولید و انباشت شده است. در این مطالعات، پژوهشگران مختلف از زوایای گوناگون به این موضوع نگاه کرده و در نتیجه ابعاد و حوزه‌های متفاوتی را بررسی کرده‌اند. در این بین، برخی از پژوهشگران به بررسی کیفیت زندگی عمومی در خوابگاه پرداخته‌اند؛ برای مثال، پیامی (۱۳۸۰) بیشترین مشکلات اقامتی دانشجویان خوابگاه‌های مجردی در دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران را مربوط به عوامل رفاهی و بهداشتی و کمترین آن‌ها را مربوط به نحوه اداره خوابگاه‌ها دانسته است.

رضایی آدریانی و همکاران (۱۳۸۶) نشان داده‌اند که ۳۳/۲ درصد دانشجویان پسر و دختر مقیم خوابگاه‌های دانشجویی، دارای کیفیت زندگی متوسط و ۴/۹ درصد، دارای کیفیت زندگی پایینی هستند.

اسماعیل‌زاده و سعیدی (۱۳۸۹) مهم‌ترین مشکلات دانشجویان دختر دانشگاه‌های دولتی در شهر تهران را شامل سه دسته مشکلات بهداشتی و رفاهی، تراکم اتاق‌ها و اسکان، و کمبود امکانات علمی و آموزشی و اینترنت دانسته‌اند.

در همین مورد، شجاع‌نوری و شکری (۱۳۹۲) از یک سو مشکلات دانشجویان دختر غیربومی را در سه طبقه فردی، امکانات خوابگاه، و مدیریتی و از سوی دیگر آسیب‌های زندگی دانشجویی آن‌ها را در چهار طبقه جسمانی، روانی، تحصیلی، و ناهنجاری اخلاقی رفتاری، شناسایی کرده‌اند.

نبی‌لو و خانی^۱ (۲۰۱۵) کیفیت خوابگاه‌های دخترانه در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه را در حد متوسط و خوب ارزیابی کرده‌اند.

مطالعات خارجی نیز به نتایج تقریباً مشابهی در مورد کیفیت زندگی خوابگاهی رسیده‌اند؛ برای مثال، بشیر و همکاران^۲ (۲۰۱۲) دریافته‌اند که ادراک دانشجویان خوابگاهی از کیفیت خدمات خوابگاه در دانشگاه مالزی، نسبتاً خوب است، اما فاصله زیادی تا دستیابی به سطح عالی دارد.

1. Nabilou and Khani

2. Bashir et al.

کلمنت و همکاران^۱ (۲۰۱۳) با ارزیابی خوابگاه‌های خصوصی در دانشگاه تکنولوژی آکور دریافت‌اند که دانشجویان از نرخ پایین جرایم و دسترسی آسان به سرویس بهداشتی رضایت داشتند، ولی از تسهیلات و امکانات خوابگاه ناراضی بودند.

نیماکو و باندینوبا^۲ (۲۰۱۳) کیفیت خوابگاه‌های دانشجویی در مراکز آموزش عالی را در زمینه‌های خدمات حمل‌ونقل، سرویس بهداشتی، امنیت، آشپزخانه، اتاق مطالعه، و شهریه نامناسب ارزیابی کرده‌اند.

براساس نتایج پژوهش آجایی، نوسو، و آجانی^۳ (۲۰۱۵)، دانشجویان دانشگاه تکنولوژی آکور نیجریه از کارایی اندک و عملکرد نامطلوب برخی امکانات، مانند لباس شویی، حمام، امکانات سرویس بهداشتی، فاصله سرویس‌ها با اتاق، و تمیزی محیط ناراضی بوده‌اند.

سانی-آنبیره و حسنین^۴ (۲۰۱۶) مهم‌ترین مشکلات خوابگاه دانشجویی را تنظیمات سیستم تهویه هوا، کیفیت خدمات پشتیبانی ساختمان خوابگاه، اندازه اتاق‌ها، مبلمان، و نزدیکی به کافه تریا دانسته‌اند.

برخی از پژوهشگران، به‌ویژه پژوهشگران خارجی، به‌جای تأکید بر بررسی کیفیت زندگی، بیشتر بر عوامل مرتبط با این رضایت از کیفیت زندگی، تمرکز کرده‌اند؛ برای مثال، خزایی و همکاران^۵ (۲۰۱۰)، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رضایت دانشجویان خوابگاهی در دانشگاه علوم مالزی را فاصله با امکانات دانشگاه، شرایط محیطی خوابگاه، جمعیت خوابگاه، رضایت از سیستم حمل‌ونقل، امنیت خوابگاه، اندازه اتاق، و ایمنی اتاق دانسته‌اند.

خزایی و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش دیگری دریافت‌اند که احساس تعلق به خوابگاه، بین دانشجویان کارشناسی در دانشگاه علوم مالزی با رضایت آن‌ها از خوابگاه رابطه داشته، ولی قومیت، تأثیری بر سطح رضایت و احساس تعلق به خوابگاه نداشته است.

بوتا و همکاران^۶ (۲۰۱۵) دریافت‌اند که رضایت دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه آفریقای جنوبی با طیفی از عوامل مستقیم و غیرمستقیم مرتبط بوده و محیط آرام و

1. Clement et al.
2. Nimako and Bondinuba
3. Ajayi, Nwosu and Ajani
4. Sanni-Anibire and Hassannain
5. Khozaei et al.
6. Botha et al.

بی‌سروصدا، بهداشت، و نظم ساکنان، در افزایش رضایت دانشجویان تأثیر بسزایی داشته است. مصرف مواد مخدر بین دانشجویان وجود داشت، ولی آن‌ها تمایلی به فاش کردن اطلاعات در این زمینه نداشتند.

مودسوکی و چادوری^۱ (۲۰۱۵) دریافته‌اند که نگرش و رضایت دانشجویان در خوابگاه‌های مؤسسه آموزش عالی شهر لبوان مالزی، به میزان زیادی تحت تأثیر کیفیت امکانات و تسهیلات خوابگاه بود، ولی مکان و موقعیت خوابگاه، تأثیری بر آن‌ها نداشت.

منصور و حسینعلی (۲۰۱۵) نیز ۸ بُعد اصلی رضایت دانشجویان خوابگاهی در دانشگاه‌های سری‌لانکا را شامل محل خوابگاه، تسهیلات پزشکی، موقعیت خوابگاه، امکانات ورزشی، امکانات غذایی، همکاری ساکنان، امکانات کتابخانه، ایمنی و امنیت دانسته‌اند.

وضعیت آسیب‌های اجتماعی در خوابگاه نیز، یکی از مؤلفه‌های مهم کیفیت زندگی خوابگاهی در مطالعات پیشین بوده است. در این زمینه، مثنوی و همکاران (۱۳۸۴) دریافته‌اند که نحوه توزیع دانشجویان در اتاق‌ها، کاهش شرم حضور ناشی از کمبود فضای تعویض لباس و وسوسه‌های جنسی، در بروز رفتار انحرافی در میان دانشجویان خوابگاهی دانشگاه علوم پزشکی ایران مؤثر است. غیر مذهبی بودن و آشفتگی خانواده، زمینه‌ساز رفتار انحرافی در خوابگاه بوده و دانشجویان دختر بیشتر از پسران، نیازهای جنسی خود را سرکوب کرده‌اند.

شکرالهی (۱۳۹۲) دریافته است که خوابگاه‌های دانشجویی، محرک دانشجویان به ارتکاب جرم هستند که تأثیر آن بر جرایم جنسی، در دختران بیشتر از پسران است.

همچنین، بابایی حیدرآبادی و همکاران (۲۰۱۴) دریافته‌اند که شیوع مصرف مواد مخدر، بین دانشجویان خوابگاهی در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران ۱۵/۴ درصد بوده است و بالاترین فراوانی، مربوط به مصرف سیگار و قلیان به ترتیب با ۴۷/۴ درصد و ۴۲/۹ درصد بود. سن آغاز مصرف مواد، بین ۴۸ درصد دانشجویان مصرف‌کننده، ۱۸ سال، و کمتر بود. حدود ۵۸ درصد دانشجویان، نخستین بار مواد را در خوابگاه‌ها و پارک‌ها و ۴۷/۵ درصد، در نشست‌ها و پارتهای دانشجویی آغاز کرده بودند.

در مورد معماری خوابگاه نیز علی‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی شاخص‌های روان‌شناختی محیط در طراحی خوابگاه‌های دانشجویی دریافته‌اند که جنسیت، مقطع

تحصیلی، و نوع خوابگاه، عناصری هستند که لزوماً باید در طراحی خوابگاه در نظر گرفته شوند، زیرا این عناصر، بر برخی شاخص‌های روان‌شناختی دانشجویان، از جمله احساس آرامش، احساس ازدحام، احساس برخورداری از خلوت شخصی، احساس فرصت و قلمرویی، حس حضور در خانه، و... تأثیرگذار هستند.

سانی-آنبیره و حسینیان (۲۰۱۶)، کیفیت طراحی خوابگاه و همچنین، کیفیت محیط داخلی آن را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

پیشینه پژوهش‌های پیشین درباره خوابگاه‌های دانشجویی دختران را می‌توان از دو زاویه نظری و روشی جمع‌بندی کرد.

به‌لحاظ نظری: ۱) بسیاری از مطالعات انجام‌شده در مورد خوابگاه‌ها، فاقد رویکرد نظری یا مفهومی مشخصی هستند. این امر، به‌ویژه در مطالعات غیراجتماعی و به‌طور مشخص، جامعه‌شناختی آشکار است؛ ۲) در چنین بافتی، پژوهش حاضر سعی دارد با مفهوم‌سازی اصطلاح «کیفیت زندگی خوابگاهی»، مسیر جدیدی را در حوزه مطالعات خوابگاه دانشجویی، و انجام مطالعات بیشتر در مورد این مفهوم و حتی نظریه‌پردازی بیشتر درباره آن، بگشاید؛ ۳) مطالعه حاضر، خوابگاه دانشجویی دختران را با رویکرد جامع از سه وجه فرهنگی، اجتماعی، و رفاهی بررسی کرده است؛ درحالی‌که پژوهش‌های پیشین، حتی در این سه وجه، نگاه گسیخته‌ای از هرکدام داشته و سعی کرده‌اند تنها وجه خاصی از خوابگاه دانشجویی را مطالعه کنند؛ ۴) بسیاری از مطالعات، نگاه آسیب‌شناسانه‌ای به خوابگاه دانشجویی داشته و سعی کرده‌اند بیشتر بر آثار منفی آن تمرکز کنند. این درحالی است که مقاله حاضر، به هر دو سویه مثبت و منفی خوابگاه توجه داشته و فارغ از جانبدایی، برداشت واقع‌بینانه‌ای از وضعیت فرهنگی، اجتماعی، و رفاهی خوابگاه‌های دانشجویی دختران در سراسر کشور ارائه داده است.

به‌لحاظ روشی: ۱) پژوهش حاضر، تنها در مورد دختران انجام شده است و شامل دانشجویان خوابگاهی پسر نمی‌شود؛ بنابراین -از این زاویه- رویکرد مطالعه حاضر، تک‌جنسیتی است؛ ۲) در این مطالعه، دانشجویان خوابگاهی و غیرخوابگاهی (ساکن در خانه پدری، پانسیون، اجاره‌ای، و...) مقایسه نشده‌اند؛ ۳) پژوهش حاضر، سعی کرده است با رویکرد ارزیابی تأثیر، پیامدها و آثار سکونت خوابگاهی دانشجویان بر عملکرد اجتماعی، فرهنگی، و آموزشی آن‌ها را بررسی کند.

۴. روش شناسی پژوهش

این پژوهش، به لحاظ روشی از نوع کمی است که روش مورد استفاده در آن، روش پیمایش بوده و برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش، شامل تمام دانشجویان دختر ساکن در خوابگاه‌های دانشجویی سراسر کشور است که براساس آخرین آمار صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری، در شهریور ۱۳۹۵، تعداد ۷۲۰۰۱ دانشجوی دختر در ۳۶۰ خوابگاه دانشجویی زیر پوشش وزارت علوم سکونت داشتند. حجم نمونه، براساس فرمول کوکران، ۲۳۲۳ نفر برآورد شد که به منظور افزایش دقت یافته‌ها و تحلیل‌ها، و همچنین بنای تحقیق بر اجرای آن در ۱۰ منطقه دانشگاهی و ۲۲ دانشگاه، این حجم ۲۳۲۳ نفری به ۲۵۰۰ نفر افزایش یافت.

همچنین، در طرح نمونه‌گیری، کل دانشگاه‌ها براساس معیار جغرافیایی به دو دسته تقسیم شدند که براین اساس، ۱۷/۹ درصد دانشگاه‌ها در طبقه دانشگاه‌های تهرانی و ۸۲/۱ درصد، در طبقه دانشگاه‌های غیرتهرانی قرار گرفته‌اند و به همین نسبت، نمونه‌ها در سطح دانشگاه‌های تهرانی و غیرتهرانی انتخاب شدند، اما همان‌گونه که اشاره شد، حجم نمونه ۲۳۷۳ نفری به ۲۵۰۰ نفر افزایش یافت و به همین ترتیب، حجم نمونه در دانشگاه‌های تهرانی به ۴۳۹ نفر و در دانشگاه‌های غیرتهرانی به ۲۰۶۱ نفر افزایش یافت. شیوه نمونه‌گیری نیز ترکیبی از روش‌های نمونه‌گیری خوشه‌ای، طبقه‌بندی متناسب، و تصادفی نظام‌مند بوده است.

همچنین، در این پژوهش، مفهوم‌سازی «کیفیت زندگی خوابگاهی» اقتباسی از تعریف داس (۲۰۰۸) در مورد کیفیت زندگی بود که براساس آن، کیفیت زندگی خوابگاهی عبارت است از: بهزیستی یا عدم بهزیستی دانشجویان و محیط زندگی آن‌ها، که این کیفیت زندگی خوابگاهی از دوزاویه سنجش شد: نخست، از نظر قلمرو (ذهنی و عینی)، و دوم به لحاظ ابعاد (رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی) و معرف‌ها.

در ضمن، در این پژوهش، کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی به دوروش شهودی و منطقی و براساس مطالعه خادم‌الحسینی و همکاران (۱۳۸۹) در مورد کیفیت زندگی سنجیده شد. در روش شهودی، در ابتدای پرسش‌نامه از دانشجویان خواسته شد که میزان رضایت خود را از کیفیت کلی زندگی خوابگاهی بیان کنند، اما به منظور اندازه‌گیری دقیق‌تر کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی - براساس روش منطقی - در پایان پرسش‌نامه، بار دیگر از پاسخ‌گویان خواسته شد

که با در نظر گرفتن همه قلمروهای زندگی خوابگاهی مطرح شده در پرسش نامه، میزان رضایت خود را از کیفیت کلی زندگی خوابگاهی بیان کنند. در واقع، کیفیت زندگی منطقی پس از پرسش در مورد میزان رضایت افراد از ابعاد رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی زندگی خوابگاهی، اندازه گیری شد. هدف از این کار، بررسی این موضوع است که آیا تغییری در نظرات دانشجویان در مورد کیفیت زندگی خوابگاهی آن‌ها پس از درک میزان رضایت از ابعاد مختلف زندگی خوابگاهی وجود دارد یا خیر.

برای برآورد اعتبار پرسش نامه، از روش اعتبار محتوایی (صوری و متخصصان) استفاده شد. در این روش، پرسش نامه اولیه، به منظور مطالعه و اعمال نظر، در اختیار چند نفر از کارشناسان رشته‌های علوم اجتماعی، به ویژه پژوهشگران حوزه آموزش عالی و زنان از یک سو (به صورت فردی و از طریق پست الکترونیکی)، و چند نفر از دانشجویان در مقاطع مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد، و دکترا در دانشگاه‌های تهران، شریف، شهید بهشتی، خوارزمی، علامه طباطبایی، و علم و صنعت از سوی دیگر (به صورت جلسه گروهی چهار ساعته) قرار گرفت و پس از تعدیل پرسش نامه بر اساس نظر آن‌ها درباره تعداد، نوع، و شیوه طرح پرسش‌ها، پرسش نامه نهایی تهیه شد (در واقع، به این شکل، اعتبار محتوایی پرسش نامه به دست آمد). برای برآورد پایایی پرسش نامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ به تفکیک مقیاس‌های تحقیق استفاده شد؛ به این ترتیب که ابتدا یک پیش‌آزمون با ۱۰ نفر از دانشجویان ساکن خوابگاه در دو دانشگاه تهران و الزهرا انجام شد و پس از برآورد پایایی آن با روش ضریب آلفای کرونباخ، و سپس تعدیل پرسش‌ها، رفع کاستی‌های احتمالی، و نهایی شدن پرسش نامه، داده‌ها، گردآوری و در راستای اهداف پژوهش، پردازش و تحلیل شدند. بر اساس نتایج به دست آمده، دامنه ضریب آلفای کرونباخ در تمام مقیاس‌های مطرح شده در این مقاله، شامل رضایت از امکانات رفاهی اتاق ($\alpha=0/896$)، رضایت از امکانات رفاهی ساختمان ($\alpha=0/856$)، رضایت از امکانات رفاهی در خوابگاه ($\alpha=0/832$)، رضایت از امکانات رفاهی زیربنایی خوابگاه ($\alpha=0/938$)، رضایت از امکانات فرهنگی خوابگاه ($\alpha=0/824$)، رضایت از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه ($\alpha=0/925$) و ارزیابی از شیوع آسیب‌های اجتماعی در خوابگاه ($\alpha=0/877$) بالاتر از حد نصاب $0/70$ بود که دلالت بر پایایی بالای مقیاس‌ها و در نهایت، ابزار پرسش نامه دارد.

۵. یافته‌ها

یافته‌های تحقیق شامل پنج بخش بافت نمونه آماری، وضعیت رفاهی خوابگاه‌ها، وضعیت فرهنگی خوابگاه‌ها، وضعیت اجتماعی خوابگاه‌ها، و رضایت از کیفیت زندگی خوابگاهی می‌باشند:

۵-۱. بافت نمونه آماری

اکثر دانشجویان (۷۴/۲ درصد) در سن ۲۴ سال و کمتر بودند ($M=22/69$, $SD=3/74$)، اکثر قریب به اتفاق آن‌ها مجرد (۹۰/۶ درصد) بودند؛ بیش از یک‌سوم آن‌ها (۳۴/۹ درصد) در سال دوم، و ۲۸/۹ درصد در سال اول مقطع تحصیلی بودند؛ بیشترین نسبت آن‌ها در مقطع کارشناسی (۶۴/۲ درصد) مشغول به تحصیل بودند؛ دانشجویان رشته‌های علوم انسانی (۴۴/۴ درصد) و علوم پایه (۲۲ درصد) به ترتیب بیشترین نسبت از نمونه را به خود اختصاص داده بودند؛ اکثریت دانشجویان (۸۵/۶ درصد) ساکن نقاط شهری بودند؛ قومیت‌های غالب دانشجویان، فارس (۴۷/۷ درصد)، لر (۱۳/۷ درصد)، ترک (۱۲/۲ درصد)، و کرد (۱۰/۲ درصد) بود. ارزیابی دانشجویان از تعلق طبقاتی خانواده، در ابتدا طبقه متوسط (۷۷/۶ درصد) و سپس، طبقات بالا (۱۲/۸ درصد) و پایین (۹/۷ درصد) بود.

۵-۲. وضعیت رفاهی خوابگاه‌ها

۵-۲-۱. رضایت از امکانات رفاهی اتاق

رضایت دانشجویان از امکانات رفاهی موجود در اتاق، در بسیاری از موارد، پایین بود و ملاحظه میانگین امکانات مورد بررسی در این پژوهش، حاکی از این است که میانگین بسیاری از آن‌ها، کمتر از حد متوسط (۳) است. ۴۰/۳ درصد دانشجویان، رضایت کمی از امکانات رفاهی در داخل اتاق داشتند و رضایت ۲۷/۱ درصد آن‌ها از این امکانات در حد زیاد بود ($M=2/80$, $SD=1/34$). مهم‌ترین نتایج این قسمت، به شرح زیر است:

- از بین ۲۳ وسیله رفاهی داخل اتاق که در این پژوهش بررسی شدند، تنها ۵ مورد (شامل مناسب بودن تعداد تخت برای هر نفر، داشتن یخچال، امنیت وسایل اتاق، سیستم گرمایش، و داشتن پرده در اتاق) میانگینی بالاتر از حد متوسط (۳) را به خود اختصاص داده و میانگین ۱۸ مورد از امکانات دیگر، پایین‌تر از حد متوسط بوده است؛
- کیفیت تَشک، میز و صندلی مطالعه، سرعت اینترنت، شاد بودن رنگ اتاق، و کیفیت کُمد، به ترتیب امکاناتی بودند که دانشجویان کمترین رضایت را از آن‌ها داشتند؛

۲-۵. رضایت از امکانات رفاهی ساختمان خوابگاه

رضایت دانشجویان از امکانات رفاهی داخل ساختمان، در بسیاری از موارد، پایین (کمتر از حد متوسط ۳) بود. ۳۹/۵ درصد از دانشجویان، رضایت کمی از امکانات رفاهی داخل ساختمان خوابگاه داشتند و رضایت نزدیک به یک چهارم آن‌ها (۲۳/۳ درصد) از این امکانات در حد زیاد بود ($SD=1/27$, $M=2/72$). مهم‌ترین نتایج این قسمت، به شرح زیر است:

● از بین ۲۹ وسیله رفاهی داخل ساختمان، رضایت دانشجویان از ۲۴ مورد از آن‌ها، در حد کمتر از متوسط (۳) بود و میانگین تنها ۵ مورد، بالای حد متوسط بود که به ترتیب به تمیزی راهروها، امنیت ساختمان، نور و روشنایی راهروها، نصب آینه در راهروها، و سیستم جمع‌آوری و دفع زباله مربوط می‌شود. دلالت ضمنی رضایت در این زمینه‌ها نشان می‌دهد که راهروهای ساختمان خوابگاه‌ها نسبت به بقیه فضاها وضعیت بهتری دارند؛

● کمترین رضایت دانشجویان به ترتیب مربوط به ماشین لباسشویی، وضعیت آسانسور، جعبه کمک‌های اولیه، تلویزیون، تلفن و تلفن‌خانه، سرویس ظرفشویی، سیستم تهویه آشپزخانه، سرعت اینترنت، سرویس آشپزخانه و پخت‌وپز، و سرویس دستشویی بوده است.

۳-۵. رضایت از امکانات رفاهی خوابگاه

رضایت دانشجویان از امکانات رفاهی موجود در خوابگاه نیز مانند امکانات رفاهی داخل اتاق و داخل ساختمان، رضایت‌بخش نبوده و در مورد بیشتر امکانات مورد بررسی در این بخش نیز نارضایتی دانشجویان مشهود است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که بیش از یک سوم دانشجویان (۳۵ درصد)، رضایت اندکی از امکانات رفاهی داخل خوابگاه دارند و نسبت نزدیکی به آن (۳۱/۱ درصد) از کیفیت این امکانات در خوابگاه رضایت زیادی داشتند ($SD=1/23$, $M=2/91$). سایر نتایج تکمیلی به شرح زیر است:

● از بین ۱۱ مورد از امکانات رفاهی مورد بررسی در این قسمت، میانگین رضایت از ۷ مورد، کمتر از حد متوسط (۳) بود و تنها میانگین ۴ مورد (قطع نشدن گاز خوابگاه، قطع نشدن برق خوابگاه، قطع نشدن آب شرب و شست‌وشو، و ساعت سرو غذاها) بالاتر از این حد بوده است. به عبارت دیگر، بیشترین میزان رضایت دانشجویان به فراهم بودن امکانات گاز، برق، و آب و به عبارتی عدم قطعی این امکانات مربوط بوده است؛

• در مقابل، کیفیت، تنوع، و هزینه وعده‌های غذایی شام و صبحانه، مناسب دانشجویان نبوده و دانشجویان کمترین رضایت را از این امکانات، به‌ویژه شام داشته‌اند.

جدول شماره (۱). رضایت دانشجویان از امکانات و شرایط اتاق، ساختمان، و خوابگاه

امکانات	اصلاً کم	تأخیری	زیاد	کاملاً	بی‌جواب	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
۱) رضایت از امکانات رفاهی اتاق	۲۰/۸	۲۵/۳	۱۲/۶	۱۴/۵	۷/۳	۲۵۰۰	۲/۸۰	۱/۳۴
۲) رضایت از امکانات رفاهی ساختمان خوابگاه	۲۱/۵	۲۲/۸	۱۳/۶	۹/۷	۱۴/۴	۲۵۰۰	۲/۷۲	۱/۲۷
۳) رضایت از امکانات رفاهی خوابگاه	۱۹/۸	۲۷/۹	۲۰/۴	۱۰/۷	۵/۹	۲۵۰۰	۲/۹۱	۱/۲۳

۴-۲-۵. رضایت از امکانات فرهنگی خوابگاه

در مورد امکانات فرهنگی رفاهی، رضایت دانشجویان بسیار پایین و کمتر از حد متوسط (۳) بود ($SD=1/28, M=2/79$). در این زمینه، ۲۶ درصد دانشجویان، رضایت اندکی از امکانات فرهنگی خوابگاه داشتند و رضایت ۱۸ درصد آن‌ها، زیاد بود. نتایج دیگر به شرح زیر هستند:

• از بین ۱۶ مورد از امکانات فرهنگی مورد بررسی، رضایت دانشجویان تنها از دو مورد فضای سبز و مسجد (نمازخانه) بالاتر از حد متوسط (۳) بود و میانگین رضایت آن‌ها در ۱۴ مورد دیگر، پایین‌تر از حد متوسط بود؛

• کمترین میزان رضایت دانشجویان از امکانات فرهنگی به ترتیب به سینما، ایستگاه تندرستی، پیست دوچرخه‌سواری، و سرعت اینترنت مربوط می‌شد؛

• رضایت دانشجویان از امکانات ورزشی، اعم از زمین بازی و ورزش، باشگاه، سالن‌های مختلف، ایستگاه تندرستی، پیست دوچرخه‌سواری، و استخر، پایین بود. اگرچه در برخی دانشگاه‌های مرکزی، دانشجویان از وجود این امکانات، رضایت بیشتری داشتند، اما روی هم رفته، دانشجویان ساکن در دانشگاه‌های پیرامونی و نیمه‌پیرامونی به دلایلی مانند کوچکی سالن و باشگاه، هزینه ورودی بالا، قدیمی و خراب بودن تجهیزات، زمان نامناسب برای استفاده، و...، از این امکانات راضی نبودند.

۵-۲-۵. رضایت از امکانات رفاهی کالبدی در خوابگاه

امکانات رفاهی زیربنایی خوابگاه، وضعیت مناسبی نداشتند و رضایت دانشجویان از آن‌ها در حد پایینی بود. ۲۲/۵ درصد از دانشجویان، رضایت کم، و ۱۴/۸ درصد رضایت زیادی از این امکانات داشتند ($SD=1/25, M=2/71$). همچنین:

● از بین ۱۷ مورد امکانات زیربنایی مورد بررسی، رضایت دانشجویان تنها در سه مورد (دستگاه خودپرداز، خدمات کپی و تکثیر، و سرویس رفت و آمد خوابگاه [اتوبوس ها])، بالاتر از حد متوسط (۳) بود و در ۱۴ مورد دیگر، رضایت دانشجویان کمتر از حد متوسط بود؛

● دانشجویان، بیشتر از همه، از امکانات بوفه، خشکشویی، خیاطی، داروخانه، فروشگاه نان و شیرینی، تنوع فروشگاه‌ها، و کتابفروشی ناراضی بودند. در ضمن، رضایت دانشجویان از امکانات دیگری مانند درمانگاه، نانویی، مرکز مشاوره، و... نیز در حد بسیار پایینی بود؛ برای مثال، در مورد خشکشویی و آرایشگاه (که نیاز دیگر دانشجویان بود)، بسیاری از دانشجویان از نبود این امکانات در خوابگاه و در نتیجه، نیاز به ایجاد آن‌ها گفته‌اند.

۵-۳. وضعیت فرهنگی خوابگاه‌ها

در رابطه با وضعیت فرهنگی خوابگاه‌ها، به دو موضوع رضایت از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه، و شیوه گذران اوقات فراغت در طول هفته و آخر هفته‌ها پرداخته شده است:

۱-۳-۵. رضایت از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه

میزان رضایت دانشجویان از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه، در حد بسیار پایینی بود ($M=2/45$, $SD=1/19$). از بین مجموع دانشجویانی که از این فعالیت‌ها و برنامه‌ها استفاده کرده‌اند (۴۴/۸ درصد)، رضایت بیش از نیمی از آن‌ها (۵۲/۵ درصد) در حد اصلاً و کم بود و در مقابل، تنها ۱۷/۵ درصد، از این امکانات رضایت زیاد، یا کامل داشتند که یکی از دلایل اصلی این نارضایتی، عدم تناسب آن‌ها با نیازهای دانشجویان بود. جزئیات نارضایتی دانشجویان از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی خوابگاه، به شرح زیر است:

● رضایت دانشجویان از تمام ۱۹ برنامه و فعالیتی که در این پژوهش بررسی شدند، کمتر از حد متوسط (۳) بود که نشان می‌دهد، دانشجویان از هیچ‌یک از برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی در خوابگاه راضی نبوده‌اند؛

● به لحاظ نوع برنامه‌ها، دانشجویان دختر خوابگاه از برنامه‌های شاد و تفریحی راضی‌تر بوده‌اند تا برنامه‌های مهارت‌آموزی؛ به گونه‌ای که میانگین رضایت از برنامه‌های شاد و تفریحی خوابگاه ($M=2/81$) بالاتر از میانگین رضایت از برنامه‌های مهارت‌آموزی مانند خیاطی، آشپزی، آرایشی، نقاشی، خط، زبان‌های خارجی، و... ($M=2/26$) بود؛

● باین حال، دانشجویان به ترتیب، بیشترین رضایت را از برگزاری جشنواره‌ها، جشن‌ها، و

مراسم شاد و تفریحی؛ برگزاری کلاس‌های مذهبی مانند آموزش و تفسیر قرآن و...؛ و برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌های خانواده، مهارت‌های زندگی، ارتباط مؤثر، و... داشته‌اند؛

• اجرای موسیقی محلی در خوابگاه، کمترین میزان رضایت را به خود اختصاص داده است ($M=1/96$) و اجرای تئاتر، برگزاری کلاس‌های آموزشی زبان خارجی، و برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه نرم‌افزارهای رایانه‌ای، به ترتیب در رتبه‌های بعدی به لحاظ کمترین میزان رضایت قرار داشتند؛

• گفتنی است که اگرچه نتایج پیشین، از رضایت پایین دانشجویان از فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی خوابگاه حکایت داشت، اما روی هم رفته بسیاری از آن‌ها، ماهیت و کارکرد این فعالیت‌ها را مفید ارزیابی کرده‌اند ($SD=1/05$ ، $M=3/77$ درصد، $SD=1/05$).

۲-۳-۵. شیوه گذران اوقات فراغت در طول هفته و آخر هفته‌ها

به لحاظ مدت حضور در خوابگاه، ۴۴/۱ درصد دانشجویان در طول روز در حد ۱۰ ساعت و کمتر در خوابگاه حضور دارند و متوسط حضور آن‌ها در خوابگاه در طول شبانه‌روز، حدود ۱۱ ساعت است ($M=11/35$ ، $SD=4/39$)، اما میانگین وقت آزاد دانشجویان در خوابگاه در طول روز ($M=5/47$ ، $SD=3/72$)، کمتر از میانگین حضور آن‌ها در خوابگاه است.

دانشجویان به دلیل نوع فعالیت خود که مربوط به حوزه علم و دانشگاه است، بیشترین وقت فراغت خود را به استفاده از اینترنت می‌گذرانند (۴۵/۷ درصد). در همین راستا، مطالعه (۲۶/۳ درصد)، ماندن در اتاق و صحبت کردن با هم‌اتاقی‌ها (۱۶ درصد)، و گوش دادن به موسیقی (۴/۴ درصد) از فعالیت‌های فراغتی دانشجویان در طول روزهای هفته هستند.

همچنین، دانشجویان خوابگاهی، آخر هفته‌های خود را بیشتر در خوابگاه می‌مانند و بیرون از خوابگاه نمی‌روند (۵۷/۷ درصد). ۱۷/۹ درصد آن‌ها نیز به دلیل نزدیکی شهر محل سکونت خانواده، نزد خانواده‌شان می‌روند، و ۱۶/۴ درصد آن‌ها به منظور گردش و تفریح به بیرون از خوابگاه می‌روند. یکی از دلایل اینکه دانشجویان، ماندن در خوابگاه را به عنوان مهم‌ترین فعالیت فراغتی خود انتخاب می‌کنند، نبود یا کمبود امکانات تفریحی و ورزشی لازم در خوابگاه است. حتی برخی از دانشجویان برای گذران این فراغت در بیرون از خوابگاه با مشکل رفت و آمد و زمان تعیین شده برای برگشت به خوابگاه روبه‌رو هستند و در نتیجه، امکان بیرون رفتن و استفاده از فضاهایی مانند تئاتر، سینما، و کنسرت را ندارند، افزون بر این، دانشجویان از

بسیاری از برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی و فراغتی که در خوابگاه برای آن‌ها برگزار می‌شود، ناراضی هستند و در نتیجه، از زمان فراغت خود به‌گونه‌ای بهینه استفاده نمی‌کنند.

۴-۵. وضعیت اجتماعی خوابگاه‌ها

خوابگاه‌های مورد مطالعه از حیث وضعیت اجتماعی، در چهار مقوله ارزیابی شیوع آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان خوابگاهی، تجربه و زمان مصرف مواد دخانی، ارزیابی و تجربه رابطه با جنس مخالف (ناهمجنس‌خواهی) بین دانشجویان، و قوانین و مقررات خوابگاه مورد بررسی قرار گرفتند:

۴-۵. ارزیابی شیوع آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان خوابگاهی

ارزیابی پاسخ‌گویان از شیوع آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان خوابگاه، پایین (کمتر از حد متوسط ۳) است؛ به‌گونه‌ای که ۴۳/۱ درصد آن‌ها بر این نظر بودند که میزان شیوع این آسیب‌ها بین دانشجویان خوابگاهی در حد اصلاً و کم است که البته نسبت اصلاً (۲۸/۱ درصد) بیشتر از نسبت کم (۱۵ درصد) است ($M=2/05$, $SD=1/19$). نتایج دیگر پژوهش در زمینه میزان شیوع آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان، به‌شرح زیر است:

● از بین ۱۷ آسیب اجتماعی و میزان شیوع آن از نظر دانشجویان، تنها میزان شیوع یک آسیب، بالاتر از حد متوسط (۳) بود که مربوط به رابطه دوستی با جنس مخالف است ($M=3/61$)، اما در مورد سایر آسیب‌ها، ارزیابی پاسخ‌گویان در مورد شیوع آن‌ها، کمتر از حد متوسط بود؛

● شایع‌ترین آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان، مربوط به امر جنسی و رابطه با جنس مخالف بود؛ آسیب‌هایی که گاهی ارضای آن‌ها به‌شکل معمول در جامعه، به تابو تبدیل شده و سرکوب شده‌اند. در این دسته از آسیب‌ها باید به رابطه دوستی با جنس مخالف ($M=3/61$)، رابطه جنسی نامشروع با جنس مخالف ($M=2/57$)، و نشست‌ها و پارتنی‌های دوستانه مختلط ($M=2/52$) اشاره کرد؛

● ارزیابی پاسخ‌گویان از کم‌شیوع‌ترین آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان نیز به‌ترتیب، به استفاده از شیشه، استفاده از حشیش، خرید و فروش مواد مخدر، مصرف الکل، و مصرف قرص‌های روان‌گردان مربوط بود، اما در نقطه مقابل، شایع‌ترین ماده دخانی مصرفی بین دانشجویان، سیگار و پس از آن، قلیان بود.

جدول شماره (۲). ارزیابی پاسخ‌گویان از شیوع آسیب‌های اجتماعی بین دانشجویان

آسیب‌ها	اصلاً کم	ناحدی زیاد	کاملاً	نمی‌دانم	n	M	SD
۱) کشیدن سیگار	۲۶	۱۶/۲	۷	۰/۷	۲۶۹۳	۲/۰۹	۱/۰۲
۲) کشیدن قلیان	۳۶	۱۷/۲	۹/۵	۴/۷	۰/۶	۱/۷۷	۰/۹۸
۳) مصرف مواد مخدر	۳۴/۷	۱۴/۷	۶/۷	۱/۷	۰/۴	۱/۶۰	۰/۸۶
۴) خرید و فروش مواد مخدر	۳۹/۷	۷/۶	۲/۶	۰/۶	۰/۳	۱/۳۱	۰/۶۷
۵) مصرف حشیش	۴۰/۹	۵/۷	۱/۷	۰/۵	۰/۳	۱/۲۴	۰/۶۲
۶) مصرف شیشه	۴۱/۵	۵/۶	۱/۵	۰/۴	۰/۲	۱/۲۲	۰/۵۹
۷) مصرف الکل	۳۶/۱	۹/۶	۴/۱	۱/۳	۰/۳	۱/۴۵	۰/۸۰
۸) مصرف قرص‌های روان‌گردان	۳۴/۷	۸	۳/۸	۱/۷	۰/۷	۱/۴۸	۰/۸۸
۹) رابطه دوستی با جنس مخالف	۷/۷	۵/۶	۱۸	۳۶/۸	۱۳/۱	۳/۶۱	۱/۱۵
۱۰) رابطه جنسی نامشروع با جنس مخالف	۱۴/۵	۱۲/۲	۱۵/۲	۱۰/۴	۳/۵	۲/۵۷	۱/۲۳
۱۱) رابطه جنسی با همجنس	۲۳	۱۳/۹	۸/۵	۳/۳	۱/۵	۱/۹۳	۱/۰۷
۱۲) ترفوشی برای تأمین هزینه زندگی	۲۲	۸/۹	۶/۶	۳/۶	۱/۳	۱/۹۰	۱/۱۳
۱۳) نشست‌ها و پارتی‌های دوستانه مختلط	۱۷/۳	۱۱/۳	۱۶/۱	۱۱/۳	۳/۲	۲/۵۲	۱/۲۴
۱۴) پوشش نامناسب در زمان ورود آقایان به خوابگاه	۳۰/۷	۲۴/۱	۱۷	۹/۵	۳/۷	۲/۱۹	۱/۱۷
۱۵) دعوا و زدوخورد بین دانشجویان	۲۴/۴	۳۴/۹	۱۷/۲	۶/۱	۱/۴	۲/۱۱	۰/۹۶
۱۶) سرقت وسایل شخصی از اتاق	۱۸/۹	۲۶/۶	۲۳/۶	۱۲/۸	۴/۲	۲/۵۰	۱/۱۳
۱۷) سرقت وسایل شخصی از یخچال	۳۸/۶	۲۱/۲	۱۲/۵	۶/۴	۲/۴	۱/۹۳	۱/۱۰
مقیاس	۲۸/۱	۱۵	۱۰/۲	۶/۴	۲/۸	۲/۰۵	۱/۱۹

۲-۴-۵. تجربه و زمان مصرف مواد دخانی

در مورد تجربه مصرف مواد دخانی، زمان مصرف، و سن آغاز مصرف آن‌ها، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که:

- شایع‌ترین مواد دخانی‌ای که پاسخ‌گویان مصرف می‌کردند، قلیان (۴/۹ درصد) بود، و سیگار (۲/۷ درصد)، مشروبات الکلی (۲/۷ درصد)، مواد مخدر (۰/۶ درصد) و پیپ (۰/۵ درصد) در رتبه‌های بعدی، به لحاظ شیوع مصرف بین پاسخ‌گویان، قرار داشتند؛
- در مورد زمان مصرف مواد دخانی، در سه ماده دخانی سیگار (۴۷/۵ درصد)، قلیان (۶۸/۷ درصد)، و مشروبات الکلی (۵۲/۸ درصد)، دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه، این مواد را مصرف می‌کردند، اما در مورد دو ماده دخانی پیپ (۶۴/۳ درصد)، و مواد مخدر (۶۰ درصد)، دانشجویان پس از ورود به دانشگاه، شروع به مصرف این مواد کرده‌اند. این نتیجه

نشان می‌دهد که احتمالاً دانشگاه و به‌ویژه خوابگاه، نقش مهمی در گرایش دانشجویان به مصرف پپ و مواد مخدر داشته است و بخشی از این گرایش (در کنار عوامل دیگر) ناشی از این دو فضا است؛

● سن شروع مصرف مواد دخانی بین دانشجویان مورد مطالعه، براساس ماهیت ماده دخانی، متفاوت است؛ به‌گونه‌ای که دانشجویان، ابتدا مصرف قلیان را شروع کرده‌اند ($M=17/54$ ، $SD=2/84$) و پس از آن، سن آغاز مصرف سیگار ($M=18/81$ ، $SD=3/23$) کمتر از بقیه است. ضمن اینکه بین مواد دخانی مورد مطالعه، دانشجویان، مصرف مواد مخدر را دیرتر از بقیه موارد ($M=20/33$ ، $SD=1/03$) و همان‌گونه که در نتایج پیشین دیدیم، پس از ورود به دانشگاه شروع می‌کنند.

جدول شماره (۳). تجربه و زمان مصرف مواد دخانی توسط پاسخ‌گویان

متغیرها و طبقات	وضعیت مصرف			زمان مصرف			سن شروع مصرف		
	(۱) مصرف می‌کنم	(۲) مصرف نمی‌کنم	n	(۱) پیش از آمدن به دانشگاه	(۲) پس از آمدن به دانشگاه	(۳) پس از آمدن به خوابگاه	M	SD	n
سیگار	۶۴	۲۲۷۵	۲۳۳۹	۲۹	۲۵	۷	۱۸/۸۱	۳/۲۳	۶۱
%	۲/۷	۹۷/۳	۱۰۰	۴۷/۵	۴۱	۱۱/۵			۱۰۰
قلیان	۱۱۴	۲۲۲۴	۲۳۳۸	۷۹	۲۹	۷	۱۷/۵۴	۲/۸۴	۱۱۵
%	۴/۹	۹۵/۱	۱۰۰	۶۸/۷	۲۵/۲	۶/۱			۱۰۰
پپ	۱۲	۲۳۱۳	۲۳۲۵	۳	۹	۲	۱۹	۲/۳۸	۱۴
%	۰/۵	۹۹/۵	۱۰۰	۲۱/۴	۶۴/۳	۱۴/۳			۱۰۰
مواد مخدر	۱۳	۲۳۰۹	۲۳۲۲	۱	۶	۳	۲۰/۳۳	۱/۰۳	۱۰
%	۰/۶	۹۹/۴	۱۰۰	۱۰	۶۰	۳۰			۱۰۰
مشروبات الکلی	۶۴	۲۲۶۷	۲۳۳۱	۲۸	۱۵	۱۰	۱۹/۱۹	۳/۱۹	۵۳
%	۲/۷	۹۷/۳	۱۰۰	۵۲/۸	۲۸/۳	۱۸/۹			۱۰۰

۳-۴-۵. ارزیابی و تجربه رابطه با جنس مخالف (ناهمجنس‌خواهی) بین دانشجویان

یکی از شایع‌ترین آسیب‌های اجتماعی در خوابگاه دانشجویی دختران، رابطه برخی از آن‌ها با جنس مخالف است؛ به‌گونه‌ای که هنگامی که در یافته‌های این موضوع دقت می‌کنیم، درمی‌یابیم که میانگین اعتقادی که دانشجویان به این رابطه داشته‌اند، بسیار بالا بوده و عدد

بالایی (۴ از ۵) را به خود اختصاص داده است ($M=4/14$ ، $SD=1/10$). حدود دوسوم دانشجویان (۴/۶۵ درصد) بر این نظر بودند که برخی دانشجویان خوابگاه با جنس مخالف رابطه دارند و ۴۴/۸ درصد آن‌ها، تعداد دانشجویان دارای رابطه با جنس مخالف را بین ۱ تا ۲۰ نفر اعلام کرده‌اند ($M=71$ ، $SD=85$). همچنین، وجود رابطه با جنس مخالف از سوی خود دانشجویان پاسخ‌گو و تجربه رابطه آن‌ها در دو مرحله پیش و پس از ورود به دانشگاه، گویای دو دلالت ضمنی مبنی بر داشتن و شکل تجربه رابطه با جنس مخالف است:

(۱) حدود یک‌پنجم دانشجویان (۷/۱۹ درصد) پیش از ورود به دانشگاه، رابطه با جنس مخالف را تجربه کرده‌اند. به عبارت روشن‌تر، یک‌پنجم دانش‌آموزان دختر شاغل به تحصیل در مدارس کشور، به نوعی و به شکل‌های مختلف با جنس مخالف رابطه داشته‌اند که این نسبت، پس از ورود به دانشگاه و به‌ویژه خوابگاه، به ۳/۲۴ درصد افزایش یافته است (یعنی از یک‌پنجم به یک‌چهارم)؛

(۲) شکل رابطه دانشجویان خوابگاهی با جنس مخالف، پیش و پس از ورود به دانشگاه تغییر کرده و از رابطه کلامی، به رابطه رفتاری مانند بیرون رفتن (۹/۱۸ درصد پیش، ۳/۲۳ درصد پس) و روابط نزدیک‌تر فیزیکی (۴ درصد پیش، ۳/۶ درصد پس) تغییر یافته است؛ اگرچه همچنان شکل غالب این رابطه، تماس تلفنی است (۳/۴۵ درصد پیش از ورود به دانشگاه، ۱/۴۱ درصد پس از ورود به دانشگاه).

جدول شماره (۴). تجربه و شکل رابطه با جنس مخالف در دو دوره پیش و پس از ورود به دانشگاه

متغیرها و طبقات	تجربه داشتن رابطه با جنس مخالف		در صورت داشتن رابطه، سطح آن			
	(۱) بله	(۲) خیر	(۱) در حد تلفن	(۲) بیرون رفتن	(۳) روابط نزدیک‌تر (۴) مایل نیستم	(۵) سایر
	n	n		فیزیکی	پاسخ بدهم	n
پیش از ورود f	۴۸۹	۱۹۸۸	۲۶۲	۱۰۹	۲۳	۱۳۰
به دانشگاه %	۱۹/۷	۸۰/۳	۴۵/۳	۱۸/۹	۴	۲۲/۵
پس از ورود f	۶۰۰	۱۸۶۸	۲۸۰	۱۵۹	۴۳	۱۴۳
به دانشگاه %	۲۴/۳	۷۵/۷	۴۱/۱	۲۳/۳	۶/۳	۲۱

در مورد کیفیت زندگی خوابگاهی به لحاظ قوانین و مقررات، سه موضوع با نتایج زیر بررسی شده است:

۱) ارزیابی درصد رعایت قوانین و مقررات رفت و آمد در خوابگاه: در زمینه رعایت قوانین رفت و آمد در خوابگاه، اذعان بسیاری از پاسخ‌گویان (۷۵/۹ درصد) بر این است که بیش از نیمی از دانشجویان، قوانین و مقررات رفت و آمد در خوابگاه را رعایت می‌کنند و در مقابل، از نظر ۲۴ درصد، کمتر از ۵۰ درصد دانشجویان این قوانین را رعایت می‌کنند ($M=0/74$, $SD=0/23$);

۲) ارزیابی ماهیت و دلایل منطقی یا غیرمنطقی بودن قوانین رفت و آمد در خوابگاه: بیش از دو سوم دانشجویان (۶۹/۳ درصد) قوانین و مقررات رفت و آمد در خوابگاه را منطقی و معقول ارزیابی کرده‌اند و در مقابل، ۳۰/۷ درصد آن‌ها از وجه غیرمنطقی و غیرعقلانی آن سخن گفته‌اند. دانشجویانی که به عقلانی بودن قوانین و مقررات رفت و آمد در خوابگاه اذعان داشته‌اند، دلیل اصلی این تلقی خود را لزوم نظم بخشیدن به خوابگاه (۴۷/۳ درصد) مطرح کرده‌اند و ۳۹/۷ درصد نیز بر این نظر بوده‌اند که وجود این قوانین، موجب برقراری امنیت در خوابگاه می‌شود و بنابراین، خود را موظف به رعایت آن دانسته‌اند، اما استدلال نخست (۵۶/۲ درصد) دانشجویانی که قائل به غیرعقلانی بودن این قوانین بودند، چنین بود که این قوانین، ساعت رفت و آمد آن‌ها در خوابگاه را محدود به ساعت خاصی (۲۰:۳۰ شب) کرده و آن‌ها نمی‌توانند پس از این ساعت رفت و آمد کنند. ۲۱ درصد آن‌ها با ماهیت امر مخالف بوده و گفته‌اند که اصولاً وجود قوانین رفت و آمد در خوابگاه، نوعی توهین به دانشجو به‌شمار می‌آید. ۷/۵ درصد پاسخ‌گویان، از شاغل بودن، متأهل بودن، و تحصیل در مقاطع بالاتر برخی دانشجویان و در نتیجه امکان تأخیر آن‌ها در ورود به خوابگاه به‌عنوان دلایل اصلی مخالفت با قوانین رفت و آمد در خوابگاه نام برده‌اند؛

۳) تأخیر در بازگشت به خوابگاه در شب: بیش از نیمی از دانشجویان (۵۲/۳ درصد) گفته‌اند که تاکنون در ورود به خوابگاه تأخیر نداشته‌اند و همواره در زمان تعیین‌شده (۲۰:۳۰) به خوابگاه برگشته‌اند. این درحالی است که ۴۷/۷ درصد آن‌ها از تجربه تأخیر خود در بازگشت به خوابگاه گفته‌اند. البته نباید فراموش کنیم که برخی از دانشجویانی که از رعایت قوانین رفت و آمد خوابگاه گفته‌اند، از وضعیت ناراضی بوده و به اجبار خود به رعایت این قوانین اشاره کرده‌اند و چه‌بسا اگر شرایط بهتری برای رفت و آمد فراهم می‌شد، راضی‌تر بودند. همچنین، میانگین تأخیر در بین

دانشجویانی که تجربه آن را داشته‌اند، نزدیک به ۴ دفعه بوده است ($M=3/81$, $SD=4/48$). در مورد نحوه رفتار نگهبانان در صورت تأخیر دانشجویان در بازگشت به خوابگاه، بسیاری از پاسخ‌گویان (۴۶ درصد) گفته‌اند که در زمان تأخیر در بازگشت به خوابگاه، نگهبانان رفتار منطقی و خوبی داشته‌اند. این در حالی است که ۲۸/۱ درصد آن‌ها از رفتار بد و توهین‌آمیز نگهبانان در این‌گونه مواقع گفته‌اند. گرفتن تعهد و پُر کردن فرم تأخیر (۹/۲ درصد)، گرفتن کارت دانشجویی (۴/۳ درصد)، و رفتار معمولی و بی‌تفاوت (۳/۷ درصد) از واکنش‌های دیگری بوده‌اند که دانشجویان در مواقع تأخیر خود در بازگشت به خوابگاه، از نگهبانان دیده‌اند.

۵-۵. رضایت از کیفیت زندگی خوابگاهی

نتایج به‌دست‌آمده از بررسی کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی به دوروش شهودی و منطقی، حاکی است که:

۱) روی هم‌رفته، میزان رضایت دانشجویان از کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی - چه در شکل شهودی و چه در شکل منطقی آن - پایین است و میانگین کمتر از حد متوسط (۳) را به خود اختصاص داده است؛ به‌گونه‌ای که نسبت رضایت شهودی برابر با ۱۳/۸ درصد بود که در رضایت منطقی این نسبت با افزایش بسیار جزئی به ۱۴/۶ درصد رسید. درمقابل، نسبت نارضیاتی شهودی برابر با ۳۵/۸ درصد، و نارضیاتی منطقی ۳۱/۳ درصد بود؛ بنابراین، مشاهده می‌شود که در هر دو شکل سنجش رضایت از کیفیت زندگی خوابگاهی، نسبت دانشجویان راضی به ۱۵ درصد و کمتر از یک پنجم نیز نمی‌رسد؛

۲) میانگین رضایت منطقی به‌اندازه‌ای بسیار جزئی، از رضایت شهودی بالاتر است؛ به‌گونه‌ای که میزان بالای رضایت از زندگی خوابگاهی در حالت شهودی برابر با ۱۳/۸ درصد بود ($M=2/71$, $SD=0/85$) که در رضایت منطقی به ۱۴/۶٪ رسید ($M=2/77$, $SD=0/82$).

جدول شماره (۵). رضایت دانشجویان از کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی

رضایت	اصلاً کم	تا حدی زیاد	کاملاً زیاد	n	M	SD
۱. رضایت شهودی از کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی	۸/۷	۲۷/۱	۵۰/۳	۱۲/۱	۱/۷	۲۴۵۹
۲. رضایت منطقی از کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی	۷/۶	۲۳/۷	۵۴/۱	۱۳/۲	۱/۴	۲۴۸۹

۶. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که کیفیت عینی زندگی خوابگاهی بین دختران دانشجو در حد نازلی است و این عدم مطلوبیت کیفیت عینی، کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی آن‌ها را نامطلوب کرده است. در همین زمینه، یکی از نتایج برجسته پژوهش، داشتن تصور مطلوب از خوابگاه پیش از ورود به این مکان بود که پس از ورود به آن، دچار دگردیسی عمیق و حتی معکوس شد. به‌عبارت روشن‌تر، تصور مطلوبی که دانشجویان پیش از ورود به خوابگاه داشتند (مطلوبیت کیفیت ذهنی زندگی خوابگاهی)، پس از ورود، برعکس شده است و شاهد اذعان دانشجویان به عدم مطلوبیت آن هستیم. تصور مثبت دانشجویان پیش از ورود به خوابگاه (۵۲/۵ درصد)، پس از ورود، به نگرش منفی گرایید (۴۴/۲ درصد) و در حال حاضر، نسبت بیشتری از دانشجویان تصور منفی‌ای از خوابگاه دارند (۵۴/۶ درصد) تا تصور مثبت. این نشان می‌دهد که در مجموع، دانشجویان براساس شنیده‌ها، دیده‌ها، تجربه‌ی دوستان، و... تصور نسبتاً مثبتی از خوابگاه دانشجویی داشته و اعتقاد داشتند که خوابگاه، فضایی با عناصر و مؤلفه‌های مثبت است و می‌تواند از جنبه‌های رفاهی، فرهنگی، و اجتماعی، موجب شکوفایی آن‌ها شود، اما پس از ورود، با شرایطی متفاوت با ارزیابی ذهنی پیشین خود روبه‌رو شده‌اند. در نتیجه، گفتنی است که دانشجویان، رضایت زیادی از شرایط خوابگاه ندارند و میزان رضایت آن‌ها از شرایط کلی خوابگاه پایین است، و فاصله‌ی زیادی با شرایط ایدئال دارد.

این درحالی است که مطالعات بسیار نادری به نتایج ناهمخوانی با مطالعه حاضر رسیده‌اند؛ برای مثال، نبی‌لو و خانی (۲۰۱۵) کیفیت خدمات خوابگاهی در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه را در حد متوسط و خوب ارزیابی کرده‌اند؛ البته دلیل این ناهمخوانی نتایج، ممکن است تفاوت نمونه موردبررسی در مطالعه حاضر باشد که تنها دانشجویان دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم را دربر گرفته است، اما در بسیاری از پژوهش‌های داخلی (پیامنی، ۱۳۸۰؛ رضایی آدریانی و همکاران، ۱۳۸۶؛ سعیدی و اسماعیل‌زاده، ۱۳۸۹) و مطالعات خارجی (بشیر و همکاران، ۲۰۱۲؛ مودسوکی و چاودوری، ۲۰۱۵؛ سانی-آنبییر و حسینیان، ۲۰۱۶) به این فاصله با شرایط ایدئال، اشاره شده است و با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارند.

به‌هرحال، تصور اولیه‌ی دانشجویان از خوابگاه، محیطی شاد و دوستانه، مکانی دارای امکانات فراوان، برخوردار از آرامش و امنیت، و دارای محیط اختصاصی و منظم بود که پس از

ورود به دانشگاه، این تصور به محیطی با عناصری مانند: متراکم با شلوغی بیش از حد، دوری از خانواده و دلتنگی، فاقد آزادی، مقررات انضباطی سختگیرانه، کثیف و نامرتب، ناامن و فاقد حریم خصوصی، تبدیل شده است. به سبب همین تفاوت چشمگیر در تصور اولیه بخشی از دانشجویان از خوابگاه با تجربه واقعی آن‌ها، نوعی ایدئال‌گرایی را در این بخش از دانشجویان شاهد هستیم که نشان می‌دهد، دانشجویان تصویر درستی از یک خوابگاه ندارند.

نکته دیگری که به بحث امکانات رفاهی دانشجویان دختر مربوط می‌شود، این است که در چند سال اخیر، سیاست وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری مبتنی بر گسترش حضور دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها بوده است، بدون آنکه در سوی دیگر این سیاست، به افزایش تجهیز خوابگاه‌ها توجه شود. نتیجه این سیاست، جدا از پیامدهای آن در حوزه‌های دیگر که مطالعات مفصلی در این حوزه انجام شده است، تراکم بیش از حد اتاق‌ها به دلیل سرزیرشدن تعداد زیادی از دانشجویان به دانشگاه و خوابگاه از یک سو و محدودیت امکانات خوابگاهی دختران، از سوی دیگر است که دانشجویان مورد مطالعه در این پژوهش نیز از تراکم بالای اتاق‌ها و پیامدهای فردی، روحی و روانی، آموزشی، و فرهنگی آن ناراضی بوده‌اند. به عبارت دیگر، در حال حاضر، با محدودیت امکانات خوابگاهی دانشجویان دختر در مقابل افزایش چشمگیر حضور آن‌ها در دانشگاه روبه‌رو هستیم.

افزون بر این، اگر بخواهیم مقایسه‌ای بین رضایت از امکانات رفاهی در سه سطح اتاق، ساختمان، و خوابگاه داشته باشیم، هرچه از سطح گسترده (داخل خوابگاه) به سطح محدودتر (داخل اتاق) نزدیک می‌شویم، نارضایتی دانشجویان از امکانات رفاهی، بیشتر می‌شود و بیشترین میزان نارضایتی را از امکانات رفاهی داخل اتاق شاهد هستیم (رضایت از امکانات رفاهی اتاق، $M=2/80$ ، رضایت از امکانات رفاهی ساختمان، $M=2/72$ ؛ رضایت از امکانات رفاهی خوابگاه، $M=2/91$). به لحاظ امکانات فرهنگی و امکانات رفاهی کالبدی نیز همین نارضایتی مشهود است و باز می‌بینیم که تمام دانشجویان، از خرده جمعیت‌های مختلف مقطع، رشته، قلمرو سکونت خانواده، و... از امکانات فرهنگی موجود در خوابگاه، به ویژه در زمینه سینما، ایستگاه تندرستی، پیست دوچرخه‌سواری، سرعت اینترنت، و... ($M=2/79$ ، $SD=1/28$) و امکانات رفاهی کالبدی از جمله بوفه، خشکشویی، خیاطی، داروخانه، فروشگاه نان و شیرینی، تنوع فروشگاه‌ها و کتابفروشی، نارضایتی هستند ($M=2/71$ ،

۱/۲۵=SD). نتایج پژوهش‌های پیشین انجام‌شده در خارج از کشور نیز بر نارضایتی دانشجویان از امکانات رفاهی خوابگاه تأکید داشته است (برای مثال، کلیمت و همکاران، ۲۰۱۳؛ قیاسی نیماکو و باندینوبا، ۲۰۱۳؛ منصور و حسینعلی، ۲۰۱۵؛ آجایی، نوسو و آجانی، ۲۰۱۵).

در پایان، به منظور بهبود کیفیت زندگی خوابگاهی دانشجویان دختر در دانشگاه‌های دولتی، می‌توان به سیاست‌های: (۱) تغییر در سیاست کلان وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری و واحدهای وابسته؛ (۲) ارتقای وضعیت فرهنگی خوابگاه؛ (۳) ارتقای وضعیت اجتماعی خوابگاه؛ (۴) ارتقای وضعیت خدمات رفاهی خوابگاه؛ و (۵) بازنگری در نظام مدیریت خوابگاه اشاره کرد که جزئیات آن‌ها در اصل گزارش پژوهش آمده است. همچنین، به منظور افزایش دقت یافته‌ها و انباشت مطالعات بیشتر در این زمینه، انجام مطالعات با رویکرد جنسیتی (دخترانه و پسرانه)، انجام مطالعات کیفی عمیق‌تر در مورد برخی موضوعات و مسائل مهم خوابگاه، انجام مطالعات کیفی در هر دانشگاه به صورت مستقل، و انجام مطالعات طولی به منظور رصد وضعیت خوابگاه دانشجویی دختران در طول زمان، پیشنهاد می‌شود.

سیاسگزاری

مقاله حاضر، برگرفته از طرح پژوهشی‌ای با عنوان «تهیه بسته جامع سیاست‌گذاری و راهبردهای عملیاتی برای ارتقای وضعیت فرهنگی، اجتماعی، و رفاهی خوابگاه‌های دانشجویان دختر در کشور» است که با حمایت مالی دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری، و معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۶ انجام شده است. در اینجا، از زحمات و کمک‌های مدیران و کارشناسان این دو نهاد تشکر می‌کنیم.

منابع

- پيامنى، شهلا (۱۳۸۰). بررسى مشكلات اقامت در خوابگاه از ديدگاه دانشجويان مقيم خوابگاه‌هاى مجردى دانشجويى دانشگاه‌هاى علوم پزشكى تهران (سال ۱۳۷۵). مجله طب و تزكيه، ۴۳، ۲۴-۲۰.
- خادم‌الحسينى، احمد؛ منصوريان، حسين؛ و ستارى، محمدحسين (۱۳۸۹). سنجش كيفيت ذهنى زندگى در نواحى شهرى (مطالعه موردى: شهر نورآباد، استان لرستان). فصلنامه جغرافيا و مطالعات محيطى، ۱(۳)، ۴۵-۶۰.
- خوارزمى، شهيندخت (۱۳۸۸). كيفيت زندگى و شاخص خوشبختى. تهران: شركت روابط عمومى و تبليغاتى هفت تبليغ.
- رستمى، آرين؛ و صالحى، مسعود (۱۳۸۷). كيفيت زندگى و مفهوم آن. سمينار كيفيت زندگى، دانشكده پرستارى، دانشگاه تربيت مدرس.
- رضايى آدرينانى، مرتضى؛ آزادى، آرمان؛ احمدى، فضل‌الله؛ و واحديان‌عظيمى، امير (۱۳۸۶). مقايسه ميزان افسردگى، اضطراب، استرس و كيفيت زندگى دانشجويان پسر و دختر مقيم خوابگاه‌هاى دانشجويى. فصلنامه پژوهش پرستارى ايران، ۲(۵-۴)، ۳۸-۳۱.
- زاهدى‌اصل، محمد؛ و فرخى، جواد (۱۳۸۶). بررسى رابطه ميزان سرمايه اجتماعى با كيفيت زندگى سرپرستان خانوارهاى ساكن تهران. فصلنامه علوم اجتماعى، ۱۷(۴۹)، ۲۹-۱. doi: 10.22054/qjss.2010.6803
- شجاع‌نورى، فروغ‌الصباح؛ و شكرى، فرزانه (۱۳۹۲). شناسايى و طبقه‌بندي مشكلات و آسيب‌هاى زندگى دانشجويان دختر غير بومى: مطالعه كيفى. مجله مهندسى فرهنگى، ۸(۷۷)، ۱۶۸-۱۴۵.
- شكرالهي، حميدرضا (۱۳۹۲). تأثير خوابگاه‌هاى دانشجويى بر بزهكارى دانشجويان (پايان‌نامه كارشناسى ارشد). دانشگاه پيام نور مركز تهران، تهران، ايران.
- على‌آبادى، محمد؛ بهزادبهبهانى، آرزو؛ و پورنادرى، حسين (۱۳۸۹). بررسى شاخص‌هاى روان‌شناسى محيط در طراحى خوابگاه‌هاى دانشجويى. مجله روش‌ها و مدل‌هاى روان‌شناختى، ۱(۲)، ۱۲-۱.
- عبرى، موسى (۱۳۸۹). بررسى تحولات كيفيت زندگى در ايران (۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵). فصلنامه توسعه روستايى، ۱(۱)، ۱۸۱-۱۴۹.
- غفارى، غلام‌رضا؛ و اميدى، رضا (۱۳۸۸). كيفيت زندگى شاخص توسعه اجتماعى. تهران: انتشارات شيراز.
- كريم‌پورفرد، مهرداد (۱۳۸۶). طراحى خوابگاه دانشجويى در منطقه ۲۲ تهران (پايان‌نامه كارشناسى). دانشگاه تهران، تهران، ايران.

مثنوی، عطاالله؛ سام آرام، عزت الله؛ حسینی، سیداحمد؛ آقابخشی، حبیب الله؛ فروغان، مهشید؛ صدرالسادات، سیدجلال؛ ورهگذر، مهدی (۱۳۸۴). نگرش دانشجویان خوابگاهی دانشگاه علوم پزشکی ایران در مورد رفتارهای انحرافی در خوابگاه‌ها - تهران ۱۳۸۴. مجله توانبخشی، ۶(۴)، ۲۵-۲۱.

Ajayi, M., Nwosu, A., & Ajani, Y. (2015). Students satisfaction with hostel facilities in Federal universities of technology, Akure Nigeria. *European Scientific Journal*, 11(34), 402-415.

Asir Ajmal, A. I. (2015). A qualitative study investigating the impact of hostel life. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*, 17(2), 511-515. doi: 10.4172/1522-4821.1000204

Bashir, S. H. et al. (2012). Students' perception on the service quality of Malaysian Universities' Hostel Accommodation. *International Journal of Business and Social Sciences*, 3(15), 213-222.

Botha, F., et al. (2015). Determinants of students satisfaction with campus residence life at a South Africa University. *Springer International Publishing Switzerland*, Series 57, 17-35.

Clement, I. O., et al. (2013). Post occupancy evaluation of privatized students hostel case study of Federal university of technology, Akure. *International Journal of Computer Science and Information Technology & Security*, 3(3), 237-246.

Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *Soc Indicators Research*, 88, 297-310. doi: 10.1007/s11205-007-9191-6

Farquhar, M. (1995). Definitions of quality of life: A taxonomy. *Journal of Advanced Nursing*, 22(3), 502-508. doi: 10.1046/j.1365-2648.1995.22030502.x

Ferriss, A. L. (2004). The quality of life concept in sociology. *The American Sociologist*, 35(3), 37-51. doi: 10.1007/s12108-004-1016-3

Keith, K. D. (2001). International quality of life: Current conceptual, measurement, and implementation issues. In: Glidden, Laraine Masters (ed.). *International Review of Research in Mental Retardation 24*, San Diego: Academic Press.

Keith, K. D., & Schalock, R. L. (2000). Cross-cultural perspectives on quality of life: Trends and themes. In: K. D. Keith, & R. L. Schalock, (eds.), *Cross-Cultural Perspectives on Quality of Life* (pp. 363-380), Washington DC: American Association on Mental Retardation.

Khozaei, F., Ayub, N., Hassan, A. S., & Khozaei, Z. (2010). The factors predicting students satisfaction with university hostels, case study, university Sains Malaysia. *Asian Culture and History*, 2(2), 148-158. doi: 10.5539/ach.v2n2p148

Khozaei, F., Ayub, N., Hassan, A. S., & Khozaei, Z. (2010). Undergraduate students satisfaction with hostel and sense of attachment to place: Case study of university Sains Malaysia. *American Journal of Engineering and Applied Sciences*, 3(3), 516-520. doi: 10.3844/ajeassp.2010.516.520

Khozaei, F., Hassan, A. S., & Razak, N. A. (2011). Development and validation of the student accommodation preferences instrument (SAPI). *Journal of Building Appraisal*, 6(3-4), 299-313. doi: 10.1057/jba.2011.7

- Mansoor, U. L., & Hussain Ali, M.A.M. (2015). Impact of hostel students satisfaction on their academic performance performance in Sri Lankan universities. International Symposium, SEUSL, Available on <http://ir.lib.seu.ac.lk/handle/123456789/1318>
- Mohd Suki, N., & Chowdhury Iftekhar, A. (2015). Students attitude and satisfaction living in sustainable on-campus hostels. *Malaysia Journal of Business and Economics*, 2(1), 35-47.
- Nabilou, B., & Khani, M. (2015). Quality of dormitory services in Urmia University of Medical Sciences: Female students perceptions. *Journal of Educational and Management Studies*, 5(4), 233-239.
- Nimako G. S., & Bondinuba, F. K. (2013). An empirical evaluation of student accommodation quality in higher education. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12), 164-177.
- Radder, L., & Han, X. (2011). Service quality of on-campus student housing: A South African experience. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 8(11), 107-120. doi: 10.19030/iber.v8i11.3190
- Sanni-Anibire, M. O., & Hassanain, M. A. (2016). Quality assessment of student housing facilities through post-occupancy evaluation. *Architectural Engineering and Design Management*, 12(5), 367-380. doi: 10.1080/17452007.2016.1176553
- Scottish Executive (2005). Quality of life and well-being: Measuring the benefits of culture and sport: Literature review and thinkpiece. Social Research, Available on: <http://dera.ioe.ac.uk/7276/1/0021350.pdf>
- Who Qol Group (1993). Measuring quality of life: The development of the world health organization quality of life instrument, Geneva: World Health Organization, Available on: https://www.who.int/mental_health/media/68.pdf